

บทที่ 4

องค์ประกอบที่ส่งผลต่อการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ :
การวิเคราะห์เปรียบเทียบโรงเรียนการศึกษา

ผู้วิจัยวิเคราะห์เปรียบเทียบโรงเรียนการศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบด้านความพร้อมของชุมชนเขตพื้นที่บริการของโรงเรียน ความพร้อมของนักเรียน ความพร้อมของโรงเรียน ความพร้อมของครู และผลการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ สามารถวิเคราะห์เปรียบเทียบได้ดังนี้

ตารางที่ 7 องค์ประกอบด้านความพร้อมของชุมชน เขตพื้นที่บริการของโรงเรียนการศึกษาในการสนับสนุนโครงการอาชีพอิสระ

องค์ประกอบ	โรงเรียนเมฆามบ้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงคลวิทย์
1. ฐานะทางเศรษฐกิจและแบบแผนอาชีพของชุมชน -ฐานะทางเศรษฐกิจของคนในชุมชน -แบบแผนอาชีพของคนในชุมชน	ค่อนข้างยากจน หลากหลาย (ทำไร่ ทำนา ทำสวน เลี้ยงปลา)	ระดับปานกลาง ไม่หลากหลาย (ทำไร่ เป็นอาชีพหลัก)
2. บทบาทคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการศึกษา -แหล่งวิทยากรท้องถิ่นที่คนในชุมชนเห็นว่าสามารถสนับสนุนโครงการ สอน.	มีหลากหลาย	ไม่มี

ตารางที่ 7 (ต่อ)

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
- การให้ความร่วมมือแก่โรงเรียน สับสนุสอร.	เต็มที่-แม้จะมีอุปสรรคการ คมนาคมไม่สะดวก	สงวนเท่าที่-แม้การคมนาคม สะดวก
-ทัศนคติต่อการจัดการศึกษาอาชีพ ของโรงเรียน	เห็นด้วย-ลูกหลานจะได้มี ประสบการณ์ทำงาน	เห็นด้วย-แต่อยากให้ลูกหลาน เรียนต่อมากกว่าเพื่อทำงาน โรงงานหรืองานราชการ
- บทบาทที่คาดหวังจากโรงเรียน	เป็นแหล่งวิชาการวิชาชีพ และให้การศึกษา	เป็นแหล่งสอนหนังสือและ เสริมสร้างลักษณะนิสัย

องค์ประกอบด้านความร่วมมือของชุมชน วิจารณ์ที่ฐานะทางเศรษฐกิจและแบบแผนอาชีพของคนในชุมชน บทบาทคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการศึกษา (ดูตารางที่ 7 ประกอบ)

1 ฐานะทางเศรษฐกิจและแบบแผนอาชีพของคนในชุมชน ชุมชนเขตพื้นที่บริการของโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา มี 4 ตำบล คนส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน การคมนาคมไม่สะดวก และสภาพทางภูมิศาสตร์มีส่วนทำให้แบบแผนอาชีพของคนแต่ละตำบลแตกต่างกัน ตำบลชะอมและตำบลชำผักแพว เกษตรกรส่วนใหญ่ทำนาเป็นอาชีพหลัก ตำบลท่ามะปรางและตำบลห้วยแห้ง เกษตรกรส่วนใหญ่ทำไร่และรับจ้างเป็นอาชีพหลัก นอกจากนี้หน่วยงานราชการและเอกชนยังเข้ามาส่งเสริมด้านเงินทุนวิชาการและการตลาดตามนโยบาย 3 น. (น้ำ นม เนื้อ) และไร่นาสวนผสม เนื่องจากจังหวัดพิจารณาเห็นว่า เป็นตำบลพื้นที่ยากจนในเขตอำเภอแก่งคอยที่ได้รับผลกระทบจากการขยายตัวด้านอุตสาหกรรมและเกษตรกรรมที่ที่ดินทำกินน้อยลง อาชีพที่นำมาส่งเสริมได้แก่ การปลูกพืชไร่อายุสั้น การทำสวนผลไม้ยืนต้นต่าง ๆ การเพาะพันธุ์ขยายพันธุ์กล้วยไม้ผล ไม้ดอกไม้ประดับต่าง ๆ และการเลี้ยงปลา ฯลฯ นอกจากนี้พระสงฆ์

ยังมีส่วนสนับสนุนเกษตรกรทำอาชีพปลูกหม่อนเลี้ยงไหมในตำบลท่ามะปราง ตำบลห้วยแห้ง นับได้ว่าชุมชนพืชที่บริการของ โรงเรียนมะขามป้อมวิทยามีอาชีพหลากหลาย ส่วน โรงเรียนพระมงคลวิทยา นั้นให้บริการทางการศึกษาเพียงตำบลเดียว คนในชุมชนส่วนใหญ่ฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง ส่วนใหญ่ทำไร่และทำงานรับจ้างเป็นอาชีพหลัก คนรุ่นใหม่ได้รับการศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นขึ้นไป การคมนาคมสะดวก คนส่วนหนึ่งจึงทำงานในระบบแบบไปเช้า-เย็นกลับ ไม่พบการนำนโยบาย 3 น. (น้ำ นม เนื้อ) และไร่นาสวนผสมเข้าไปส่งเสริม เนื่องจากไม่ใช้พื้นที่ยากจนกลุ่มเป้าหมายของทางราชการดังนั้นแบบแผนอาชีพของคนในชุมชนจึงไม่หลากหลาย

2. บทบาทคนในชุมชนต่อการมีส่วนร่วมทางการศึกษา พื้นที่บริการของ

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา

แหล่งวิทยาการท้องถิ่นที่คนในชุมชนเห็นว่าสามารถสนับสนุนโครงการสอ.

นั้น คนในชุมชนเห็นว่ามีความหลากหลาย เพราะชุมชนแต่ละแห่งนอกจากทำไร่ทำนาเป็นอาชีพหลักแล้ว คนในชุมชนยังมีอาชีพและรายได้เสริมอื่น ๆ จากการสนับสนุนของหน่วยงานภาครัฐและเอกชน การให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนสนับสนุนโครงการสอ. โครงการโรงเรียนสู่ชุมชนบ้านบึงไม่เป็นตัวอย่างชุมชนที่คนในชุมชนเข้าใจบทบาทตนให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนสนับสนุนโครงการสอ. เต็มที่ แม้จะมีอุปสรรคการคมนาคม เช่น ผู้ปกครองยินดีแบ่งสถานประกอบการส่วนหนึ่งให้นักเรียนที่สนใจลองทำโครงการสอ. เลี้ยงปลา คนในชุมชนให้ข่าวสารการส่งเสริมอาชีพในชุมชนของหน่วยงานราชการและเอกชน เพื่อให้โรงเรียนส่งนักเรียนที่สนใจไปรับความรู้การตอถักพันธุ์ไม้พร้อม ๆ กับชาวบ้าน

ทัศนคติต่อการจัดการศึกษาอาชีพ คนในชุมชนส่วนใหญ่เห็นด้วยกับโรงเรียนในการจัดการศึกษาอาชีพ เพื่อลูกหลานจะได้มีประสบการณ์ทำงาน การที่คนในชุมชนเห็นด้วยนั้น ส่วนใหญ่เป็นเพราะฐานะเศรษฐกิจยากจน ต้องการส่งลูกเรียนอบม.3 แล้วทำงาน ดังนั้นคนส่วนใหญ่จึงสนับสนุน

บทบาทที่คาดหวังจากโรงเรียน คนในชุมชนคาดหวังให้โรงเรียน นอกจากทำหน้าที่ให้การศึกษแล้ว ยังคาดหวังให้เป็นแหล่งวิชาการวิชาชีพ เพราะบางชุมชน

เพิ่งได้รับการส่งเสริมอาชีพใหม่เป็นรายได้เสริม เช่น อาชีพเลี้ยงปลา มีชาวบ้านบางคนมาศึกษาหาความรู้สอบถามข้อสงสัยต่าง ๆ ในฐานะโรงเรียนมีประสบการณ์เลี้ยงปลามาก่อน นอกจากนี้ยังพบว่า บางครั้งนักเรียนมาสอบถามเกี่ยวกับการปลูกพืชกับวิทยากรชาวบ้านแล้วช่วยให้ผู้ปกครองฟัง ผู้ปกครองให้นักเรียนเชิญวิทยากรชาวบ้านไปช่วยให้คำแนะนำเกี่ยวกับโรคพืช ฯลฯ

ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้น แหล่งวิทยากรท้องถิ่นที่คนในชุมชนเห็นว่าสามารถสนับสนุนโครงการสอน นั้น คนในชุมชนเห็นว่าคนส่วนใหญ่ทำไร่และทำงานรับจ้างเหมือน ๆ กัน มองไม่เห็นว่าจะสนับสนุนอาชีพอื่นได้ และยังมีความเห็นว่าอาชีพเย็บผ้าและงานฝีมือ คนในท้องถิ่นไม่นิยมและรายได้ไม่เพียงพอเลี้ยงปากท้อง ทำได้เฉพาะช่วงมีเวลาว่างหรือทำใช้เองเท่านั้น

ส่วนการให้ความร่วมมือโรงเรียนสนับสนุนโครงการสอน นั้น ชุมชนไม่เคยได้รับการชักชวนให้มีส่วนร่วมและได้แสดงความคิดเห็นว่า เคยช่วยงานไร่นาสวนผสม ทำเท่าที่ทำได้เท่านั้น เพราะต้องทำงานในไร่ของตนให้เสร็จก่อนจึงจะมีวัสดุอุปกรณ์และแรงงานมาช่วยทำไร่ของโรงเรียน แต่ระยะเวลาและฝนฟ้าไม่อำนวย โรงเรียนทำไร่ช้ากว่าฤดูกาลผลิตจึงไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นแม้โรงเรียนจะอยู่ในชุมชนแต่ถ้าแยกกิจกรรมอาชีพมาดำเนินการเป็นของตนเองและนำชุมชนมามีส่วนร่วมคล้ายกับอาชีพที่มีในชุมชนและหาแรงงานยาก การหวังให้ชุมชนช่วยกิจกรรมโรงเรียน ชุมชนจึงช่วยได้ไม่เต็มที่

ส่วนทัศนคติต่อการจัดการศึกษาอาชีพของโรงเรียน นั้น คนในชุมชนเห็นด้วยแต่อยากให้ลูกหลานเรียนต่อมากกว่า เพื่อทำงานในโรงงานหรืองานราชการ เพราะเห็นว่าอาชีพทำไร่เป็นงานหนักและเหนื่อย อีกทั้งแรงงานหายากและยังเห็นว่าเยาวชนรุ่นใหม่เรียนสูงขึ้นไปทำงานโรงงานสบายกว่า มีสวัสดิการให้ มีเงินเดือนประจำ มีงานทำทั้งปีไม่ต้องเสี่ยงต่อราคาพืชผลและภัยธรรมชาติซึ่งไม่แน่นอน

บทบาทที่ชุมชนคาดหวังต่อโรงเรียน ชุมชนจึงต้องการให้โรงเรียนเป็นแหล่งสอนหนังสือและ เสริมสร้างลักษณะนิสัยแก่นักเรียน เพื่อให้เป็นคนดี เชื่อฟังพ่อแม่

ตารางที่ 8 องค์ประกอบด้านความพร้อมของนักเรียน ในโรงเรียนกรณีศึกษาในการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ

รายละเอียด	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
1. สถานภาพส่วนตัวและสถานภาพครอบครัว		
- สถานะทางเศรษฐกิจครอบครัว	ค่อนข้างยากจน	ฐานะปานกลาง
2. ประสบการณ์โครงการหารายได้ของนักเรียนจากการส่งเสริมของโรงเรียน	เฉพาะกลุ่มหารายได้	นักเรียนทุกคน
- ทักษะของนักเรียนส่วนใหญ่ต่อการศึกษอาชีวะ/อาชีพอิสระ	มีทัศนคติที่ดี	มีทัศนคติที่ไม่ดี
3. การเตรียมการโครงการสอ. ของนักเรียน		
- การเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีพ	หลากหลายทั้งที่บ้าน ชุมชนและที่ห้องสมุดของโรงเรียน	จากประสบการณ์โครงการหารายได้ของนักเรียน ครูที่ปรึกษา และจากเงื่อนไขที่โรงเรียนกำหนด
- ผู้ร่วมคิดเกี่ยวกับกิจกรรมอาชีพ	ตัวนักเรียนเอง ผู้ปกครอง และคนในชุมชน	ตัวนักเรียนเองและครูที่ปรึกษา
- จุดมุ่งหมายการทำโครงการสอ.	ให้มีรายได้คนละ 50 บาท /ปีตามเงื่อนไข	ให้มีรายได้คนละ 50 บาท/ปีตามนโยบาย
- การริเริ่มกู้เงินเพื่อทำโครงการ	นักเรียนเริ่ม	ครูกระตุ้นให้เริ่ม
- ลักษณะการขอขยืมเงินทุนของโครงการสอ.	กระจายกว่าร้อยละ 50 ของโครงการทั้งหมด	เฉพาะ 2-3 โครงการเท่านั้น

ตารางที่ 8 (ต่อ)

รายละเอียด	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
4. การปฏิบัติดำเนินกิจกรรมโครงการ สอ.		
4.1 วิธีการรวมกลุ่ม	สมัครใจรวมกลุ่มกันเองมีทั้ง เพื่อนสนิท เพื่อนบ้าน ญาติ พี่น้อง พ่อแม่	ทั้งที่สมัครใจและที่โรงเรียน จัดให้ในกรณีกิจกรรมซ้ำกัน รวมกลุ่มเฉพาะเพื่อนใน โรงเรียน
4.2 ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้น	หลากหลายมีทั้งการเพาะปลูก เลี้ยงสัตว์และการค้าขาย	ส่วนใหญ่ค้าขายลักษณะพ่อค้า คนกลาง
- ความสามารถใช้ทรัพยากร ดำเนินกิจกรรมโครงการสอ.	ทั้งใน-นอกโรงเรียน ชุมชนสนับสนุน	ในโรงเรียนเป็นหลัก ครูในโรงเรียนสนับสนุน
4.3 การนำความรู้ความสามารถ มาใช้ปฏิบัติ	มีอิสระการคิด การทำ การแก้ปัญหาด้วยตนเอง	ไม่มีอิสระ-มีครูเป็นผู้แนะนำ
- การใช้ช่วงเวลาดำเนินกิจกรรม	เหมาะสม-นอกเวลาเรียน	ไม่เหมาะสม-ทั้งใน-นอก เวลาเรียน

องค์ประกอบด้านความพร้อมของนักเรียน ประกอบด้วยสภาพส่วนตัวและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว ประสบการณ์โครงการหารายได้จากการส่งเสริมของโรงเรียน การเตรียมการโครงการสอ. ของนักเรียน การนำความรู้ความสามารถมาใช้ปฏิบัติ (ดูตารางที่ 8 ประกอบ)

1. สถานการณ์ส่วนตัวและฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัว โรงเรียนมะขามป้อม
วิทยา นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างยากจน และมีหน้าที่รับผิดชอบต้องช่วยเหลือการงานในครอบครัว โดยปกติวันจันทร์-ศุกร์ หลังจากเลิกเรียนนักเรียนส่วนใหญ่ต้องหุงหาอาหาร จัดการงานในบ้านให้เสร็จเรียบร้อย บางคนยังต้องช่วยผู้ปกครองเตรียมของขายช่วงฤดูทำไร่นานา นักเรียนบางคนหยุดโรงเรียนนานนับเดือน เนื่องจากความจำเป็นในครอบครัว ต้องอาศัยแรงงานช่วยทำงานไร่นาและแรงงานรับจ้างหายาก และบางคนหยุดเรียนเพื่อหาเงินเก็บสะสมไว้เป็นค่าใช้จ่ายในครอบครัว เนื่องจากมีงานรับจ้างทั่วไปให้ทำมากช่วงฤดูทำไร่นานา ส่วนหนึ่งของคุณลักษณะความรับผิดชอบ การพึ่งตนเองของนักเรียนจึงเกิดจากครอบครัวและการดิ้นรนเพื่อให้ได้เรียนและได้มีส่วนช่วยเหลือครอบครัวในการทำมาหากิน การช่วยเหลือครอบครัวด้านความประหยัดนั้น นักเรียนร้อยละ 90 นำอาหารกลางวันมารับประทานที่โรงเรียน ส่วนการแต่งกายนักเรียนพยายามหาเสื้อผ้าและรองเท้าใส่ตามเกณฑ์การอนุโลมนักเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ในมาตรการข้อที่ 3 ว่าด้วยเรื่องการประหยัด การแต่งกายอาหารและน้ำดื่ม เพื่อลดค่าใช้จ่ายของผู้ปกครอง ได้นำเงินมาใช้จ่ายเป็นค่าโดยสารรายเดือนแก่นักเรียนเพราะการคมนาคมแต่ละตำบลไม่สะดวก ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยานั้น นักเรียนส่วนใหญ่มีฐานะทางเศรษฐกิจระดับปานกลาง มีนักเรียนบางคนเท่านั้นที่ต้องมีหน้าที่รับผิดชอบช่วยจัดการงานที่บ้าน ส่วนการทำมาหากินนั้นพ่อแม่จะจัดการงานการทำมาหากินด้วยตนเองทั้งหมด มีบ้างที่นักเรียนช่วยงานไร่นาพ่อแม่ในวันหยุดโรงเรียน บางครอบครัวพ่อแม่ต้องออกทำมาหากินต่างจังหวัดนอกพื้นที่นานนับเดือน พ่อแม่จะให้เงินดูแลช่วยเหลือตนเองโดยมอบเงินส่วนหนึ่งไว้ให้ใช้จ่าย นักเรียนจึงมีหน้าที่ใช้จ่ายเงินที่มีดูแลช่วยเหลือตนเอง ดังนั้นโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา จึงไม่พบนักเรียนที่ต้องหยุดโรงเรียนเป็นเวลานานเพื่อช่วยเหลือผู้ปกครองทำมาหากิน เพราะความจำเป็นทางเศรษฐกิจของครอบครัว ส่วนการเดินทางมาโรงเรียนนั้นเนื่องจากนักเรียนส่วนใหญ่อยู่ในตำบลลูกแรง การคมนาคมสะดวกนักเรียนร้อยละ 50 มาโรงเรียนด้วยรถจักรยาน บ้างก็มารถโดยสารประจำทาง สำหรับด้านการแต่งกายนั้น นักเรียนส่วนใหญ่มีชุดนักเรียนเพียงพอสำหรับการแต่งกายมาโรงเรียนและมีเงินมาใช้จ่ายที่โรงเรียนแต่ละวันมากพอสำหรับเป็นค่ารถเดินทางไป-กลับ ค่าขนม และค่าอาหารกลางวัน ซึ่งนักเรียนร้อยละ 70 ซื้ออาหารกลางวันที่โรงเรียนรับประทาน

2. ประสบการณ์โครงการหารายได้ของนักเรียน โรงเรียนมะขามป้อมวิทยามี

นักเรียนส่วนหนึ่งได้รับประสบการณ์ทำโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียนเท่านั้น คือ กลุ่ม หินอ่อน กลุ่มอาหารและกลุ่มเกษตร โรงเรียนต้องการส่งเสริมเพื่อเป็นกลุ่มตัวอย่างของนักเรียน ที่ได้เรียนและหาประสบการณ์อาชีพในระบบโรงเรียนไปพร้อม ๆ กันจนจบหลักสูตรเท่านั้น (2533-2535) นักเรียนอื่น ๆ ส่วนใหญ่ยังคงเรียนในระบบโรงเรียนภาคปกติ และไม่เคยได้รับ การส่งเสริมให้หาประสบการณ์โครงการหารายได้ สำหรับโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา นั้น นักเรียน ทั้งหมดมีประสบการณ์โครงการหารายได้ระหว่างเรียนครั้งแรกในรูปแบบบริษัทมหาชน (พ.ศ. 2532) แต่ไม่มีประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ครู-นักเรียนส่วนใหญ่ไม่เข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายการดำเนินการในรูปบริษัทมหาชน กิจกรรมต่าง ๆ ดำเนินการที่สมาชิกมีทุนดำเนินการ ครูไม่สนับสนุนนักเรียนกู้เงินจากบริษัทแม่ ปี 2533 โรงเรียนส่งเสริมโครงการหารายได้โดย นักเรียนเป็นเจ้าของกิจการมีการลงทุน และมีรายได้เป็นของตนเอง กิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นใน ระบบโรงเรียนตามความเข้าใจของครู-นักเรียนเป็นหลัก ดังนั้นครู-นักเรียนส่วนใหญ่ได้เรียนรู้ ข้อจำกัดของการทำโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียนมาในระดับหนึ่งก่อน ทำโครงการ อาชีพอิสระภาคเรียนที่ 1/2534

- ทัศนคติของนักเรียนส่วนใหญ่ต่อการศึกษาอาชีพ/อาชีพอิสระ

นักเรียนโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพอิสระ แม้นักเรียนในระบบ โรงเรียนส่วนใหญ่จะไม่เคยได้รับประสบการณ์อาชีพโดยตรง แต่นักเรียนส่วนใหญ่รับรู้ว่า กลุ่ม หารายได้ที่ดำเนินกิจการตั้งแต่ปีการศึกษา 2533-ปัจจุบัน มีรูปธรรมกิจกรรมอาชีพ มีรายได้ ระหว่างเรียน นักเรียนรับรู้ว่าโรงเรียนจัดเวลาเอื้อต่อการทำกิจกรรมในระบบโรงเรียน จัดหา วิทยากรและแหล่งฝึกอาชีพเป็นครั้งคราว รวมถึงการกู้ยืมเงินทุนและสนับสนุนวัสดุอุปกรณ์ ฯลฯ เพื่อลดข้อจำกัดของนักเรียนให้สามารถดำเนินกิจกรรมได้อย่างต่อเนื่อง นอกจากนี้ทัศนคติที่ดีต่อ อาชีพอิสระ ยังเกิดจากนโยบายโครงการสอน. ของโรงเรียนและวิธีเตรียมความพร้อมของ นักเรียนที่ใกล้ประสบการณ์เดิมของนักเรียนในชุมชน ครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการ ดำเนินงานเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการสอน. ชัดเจนในระดับหนึ่ง เนื่องจากมี ประสบการณ์ส่งเสริมการศึกษาอาชีพในชุมชน เข้าใจธรรมชาติของอาชีพอิสระ

ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่อการศึกษาอาชีวะ/อาชีวะอิสระ ประสบการณ์ส่งเสริมการศึกษาอาชีวะที่ผ่านมา แม้โรงเรียนจะส่งเสริมกิจกรรมอาชีวะอย่างต่อเนื่อง ครูทุกคนมีส่วนร่วมให้คำปรึกษาดูแลใกล้ชิด แต่เนื่องจากกิจกรรมอาชีวะไม่หลากหลายจำกัดแต่เฉพาะในระบบโรงเรียนซึ่งมีข้อจำกัดมากมาย ครูส่วนใหญ่เป็นครูวิชาการขาดประสบการณ์อาชีวะ กิจกรรมอาชีวะไม่หลากหลาย ทำให้นักเรียนได้รับประสบการณ์อาชีวะ และประสบปัญหาคล้ายกับ ประสบการณ์เดิม ภาคเรียนที่ 1/2534 แม้โรงเรียนส่งเสริมโครงการ สอ. สร้างความรู้ ความเข้าใจแก่นักเรียนหลายรูปแบบอย่างเป็นกระบวนการ แต่ครูก็ไม่สามารถส่งเสริมนักเรียน นำหลักวิชาความรู้มาประยุกต์ใช้ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม ครูยังคงส่งเสริมนักเรียนทำกิจกรรม อาชีวะในทางปฏิบัติ คล้ายประสบการณ์เดิมที่ได้รับทำให้นักเรียนมีทัศนคติที่ไม่ดีต่ออาชีวะอิสระ นักเรียนส่วนหนึ่ง เรียนรู้ที่จะมีข้อสังเกตกลุ่มอาชีวะเท่านั้น แต่ไม่ดำเนินกิจกรรมภาคปฏิบัติ นักเรียน อื่น ๆ ส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมเป็นครั้งคราวเมื่อครูที่ปรึกษากระตุ้นเท่านั้น

3. การเตรียมโครงการ สอ. ของนักเรียน ได้แก่การเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจ เลือกอาชีวะ การคิดกิจกรรมอาชีวะ จุดมุ่งหมายการทำโครงการสอ. การริเริ่มกู้เงินเพื่อทำ โครงการและลักษณะการขอใช้เงิน

- การเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีวะ นักเรียนโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา สามารถเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีวะได้หลากหลายทั้งที่บ้าน ชุมชน และที่ห้องสมุดของ โรงเรียน ทั้งนี้เนื่องจากครูหัวหน้าโครงการเปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนซักถามปัญหาข้อสงสัย ในทางปฏิบัติหลังจากการมอบนโยบาย การตอบปัญหาข้อสงสัยนักเรียนทำให้ครูหัวหน้าโครงการ มีโอกาสย้ำในหลักการ แนวปฏิบัติ ขยายการอธิบายทำความเข้าใจกับนักเรียนได้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งรวมถึงการย้่านักเรียนเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีวะ โดยสำรวจทรัพยากรท้องถิ่น อาชีวะที่บ้านในชุมชน ปรึกษาผู้ปกครอง ค้นคว้าจากห้องสมุด ปรึกษาเพื่อน ฯลฯ กิจการจรรยา มเปิด เป็นตัวอย่างของกิจการที่เกิดจากการแนะนำนักเรียนสำรวจทรัพยากรที่บ้านและปรึกษาผู้ ปกครอง ซึ่งส่งผลให้ผู้ปกครองและสมาชิกในครอบครัวมีส่วนให้คำปรึกษาแนะนำ ร่วมลงทุน ร่วมดำเนินกิจการ โดยมีข้อตกลงการแบ่งงาน แบ่งหน้าที่กันทำ ส่วนกิจการที่อนันท์บริติสต่อยเป็น ตัวอย่างของการใช้ประโยชน์จากการค้นคว้าในห้องสมุดเลือกสรรทรัพยากรที่มีนักเรียน มีความ

คิดริเริ่ม ปรับกิจการให้เหมาะสมกับความสามารถของสมาชิก และลดข้อจำกัดของตนในการดำเนินกิจการอาชีพอิสระ เป็นต้น ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้น นักเรียนส่วนใหญ่เตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีพจากประสบการณ์โครงการหารายได้ปี 2533 การมีส่วนร่วมของครูที่ปรึกษาและจากเงื่อนไขที่โรงเรียนกำหนดเพื่อป้องกันปัญหาและลดข้อจำกัดของการส่งเสริมโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียน

ดังนั้น การคิดกิจกรรมอาชีพของนักเรียนโรงเรียนเมฆามป้อมวิทยา จึงเกิดจากตัวนักเรียนเองกลุ่มเพื่อน ผู้ปกครอง พ่อแม่ และญาติในชุมชน ส่วนนักเรียนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย อาศัยประสบการณ์เดิมโครงการหารายได้ปี 2533 คิดกิจกรรมอาชีพโดยครูที่ปรึกษามีส่วนร่วมติดตาม กำกับดูแล ให้คำปรึกษา และช่วยเหลืออย่างใกล้ชิดในคาบหารายได้ 1 คาบ/สัปดาห์

- จุดมุ่งหมายการทำโครงการสอ. นั้น นักเรียนโรงเรียนเมฆามป้อมวิทยา มุ่งรับผิดชอบทำตามเงื่อนไขโรงเรียนที่ระบุว่า ให้นักเรียนมีรายได้คนละ 50 บาท/ปี นักเรียนที่ขอยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ทุกคนต้องทำโครงการอาชีพอิสระ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นักเรียนมีจุดมุ่งหมายทำตามนโยบายเท่านั้น แบ่งออกเป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ คือ กลุ่มนักเรียนม.3 ส่วนใหญ่มีจุดมุ่งหมายต้องการมีรายชื้อสิ่งกีดกลุ่มเท่านั้น ส่วนนักเรียน ม.1, 2 ต้องการหาเงินมีรายได้คนละ 50 บาท/ปี ตามนโยบาย

- ส่วนการริเริ่มกู้เงินและลักษณะการขอใช้เงินนั้น โรงเรียนเมฆามป้อมวิทยา นักเรียนริเริ่มกู้เงินด้วยตนเอง โดยปฏิบัติตามเกณฑ์การรวมกลุ่มโครงการสอ.และสมาชิกกู้เงินในนามของกิจการ โดยลักษณะการขอใช้เงินนั้นกระจายเกินกว่าร้อยละ 50 ของโครงการทั้งหมด และนักเรียนแสดงความจำนงค์ขอกู้เงินเกินกว่าจำนวนที่โรงเรียนมีถึง 10,000 บาท ส่วน โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้นครูกระตุ้นนักเรียนกู้เงินในนามของกิจการ ซึ่งมีอยู่เพียง 2 โครงการเท่านั้นที่ต้องการกู้เงินและเป็นโครงการเลี้ยงสัตว์ทั้ง 2 โครงการ คือ บริษัท สัตว์ปีกจำกัด 4,000 บาท บริษัทเบ็ดจำกัด 3,000 บาท การบริหารเงินในโครงการของโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย จึงยังคงจำกัดอยู่ในวงแคบ

4. การปฏิบัติดำเนินกิจกรรมโครงการ สอร. พิจารณาที่วิธีการรวมกลุ่ม ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้น ความสามารถให้ทรัพยากรดำเนินกิจกรรม สอร. การนำความรู้ไปปรับใช้ เวลาทำกิจกรรม

4.1 วิธีการรวมกลุ่ม โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา นักเรียนสมัครใจรวมกลุ่มกันเองตามนโยบายโครงการสอร. มีทั้งเพื่อนสนิท เพื่อนบ้าน ญาติที่น้องและพ่อแม่ นักเรียนส่วนใหญ่รวมกลุ่มเพื่อนในโรงเรียนบ้านใกล้เคียง กลุ่มมีจำนวนมากถึง 87 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีขนาดเล็ก สมาชิกประมาณ 3-5 คน ส่วนการกำหนดครูที่ปรึกษานั้น นักเรียนส่วนใหญ่เลือกครูประจำชั้น และครูวิชาชีวะเป็นครูที่ปรึกษาตามขั้นตอนการเขียนโครงการเท่านั้น แต่ไม่ได้แจ้งครูทราบอย่างเป็นทางการ เพราะขณะเตรียมความพร้อมนักเรียนนั้น ครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงาน ทำหน้าที่เตรียมความพร้อมนักเรียนตามลำพัง ส่วนโรงเรียนพระมงคลวิทย์ ลักษณะกลุ่มที่เกิดขึ้นมีทั้งนักเรียนสมัครใจรวมกลุ่มกันเองตามนโยบายและที่โรงเรียนจัดให้ในกรณีกิจกรรมซ้ำกัน เพื่อลดปัญหาตลาดในโรงเรียนและครูที่ปรึกษามีจำนวนจำกัด ดังนั้นจึงมีกลุ่มเกิดขึ้นเพียง 28 กลุ่ม แต่ละกลุ่มมีสมาชิกตั้งแต่ 2-17 คน โดยมีสมาชิกเฉพาะนักเรียนในโรงเรียนเท่านั้น ส่วนการกำหนดครูที่ปรึกษานั้น มีทั้งที่นักเรียนเลือกเอง และที่โรงเรียนจัดให้ในกรณีกิจกรรมซ้ำกัน และในกรณีไม่มีครูที่ปรึกษาโดยเฉลี่ยครูทุกคนรับเป็นที่ปรึกษาคนละ 1 กลุ่ม

4.2 ลักษณะกิจกรรมที่เกิดขึ้นและความสามารถให้ทรัพยากรดำเนินกิจกรรมโครงการสอร. โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา กิจกรรมโครงการสอร. เกิดขึ้นทั้งใน-นอกโรงเรียน มีความหลากหลายทั้งการเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูก และการค้าขาย นักเรียนสามารถใช้ประสบการณ์ความรู้ความสามารถของตนและนำทรัพยากรชุมชนมาใช้รวมทั้งผู้ประกอบการมีส่วนร่วมให้คำปรึกษา สนับสนุน ช่วยเหลือ และร่วมกิจการ ส่วนโรงเรียนพระมงคลวิทย์ กิจกรรมที่เกิดขึ้นไม่หลากหลาย ส่วนใหญ่เป็น กิจกรรมค้าขาย ลักษณะพ่อค้าคนกลาง นักเรียนใช้ทรัพยากรแต่เฉพาะในโรงเรียนเป็นหลัก มีครูที่ปรึกษาคอยสนับสนุนช่วยเหลือติดตามให้คำปรึกษา ดูแลใกล้ชิด

4.3 การนำความรู้ความสามารถไปปรับใช้และการใช้ช่วงเวลาทำกิจกรรม โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา นักเรียนมีอิสระการคิด การทำและการแก้ปัญหาด้วยตนเองเพราะนอกจากนโยบายโครงการสอร. จะเอื้อต่อนักเรียนในการทำกิจกรรม ตามหลักปรัชญาสอร. แล้ว

กิจกรรมที่เกิดขึ้นใกล้รากฐานเดิมของนักเรียนในชนบท ทำให้นักเรียนสามารถพิจารณาเลือก และใช้ทรัพยากรที่มีอยู่ตามความถนัด ความสนใจและมีความคิดริเริ่มพัฒนางานในกิจกรรม โครงการสอน. ได้ด้วย เช่น กิจกรรมที่ออฟฟิศติดต่อย นักเรียนผลิตเครื่องเล่นตามความสนใจ และสามารถหารายได้ที่เหมาะกับความสนใจของเด็กประถม ดำเนินกิจการที่บ้านในวันหยุด และขยายกิจการสู่โรงเรียนประถมในวันปกติ โดยจ้างนักเรียนในโรงเรียนประถม ทำหน้าที่ ช่วยขายให้ ส่วนกิจการจรรยาบรรณเปิด เป็นตัวอย่างกิจการเลี้ยงสัตว์ที่เกิดจากนักเรียนและ ผู้ปกครองร่วมกันดำเนินกิจกรรมสอน. โดยมีข้อตกลงระหว่างสมาชิกในกิจการ และมีการแบ่ง หน้าที่กันทำอย่างเหมาะสม ส่วนกิจการค้าขายในโรงเรียน นักเรียนหมุนเวียนกันนำสินค้ามา ขายตามความพร้อมของกลุ่ม โดยธรรมชาติ มีชุมชนและผู้ปกครองคอยสนับสนุน ลดข้อจำกัดของ นักเรียน เช่น ผลิตสินค้าให้นำมาขาย นำผลผลิตในเรือกสวนไร่นามาขายตามฤดูกาล แม้แต่ กลุ่มปลูกพืชผักสวนครัว นอกจากทำหน้าที่ผลิตแล้ว ยังทำหน้าที่ขายให้กับที่บ้าน ขายแก่ครู โดย หาข้อมูลราคาขายจากร้านค้าในหมู่บ้าน ส่วนการใช้ช่วงเวลาทำกิจกรรมนั้นเหมาะสม นักเรียน ใช้นอกเวลาเรียน และการทำกิจกรรมไม่มีผลกระทบต่อการศึกษาในระบบโรงเรียน ส่วน กิจการค้าขายในโรงเรียน นักเรียนเลือกจังหวะเวลาการขาย เลือกสถานที่ขายและแก้ปัญหา เฉพาะหน้าได้เหมาะสม เช่น วันที่นักเรียนนำสินค้ามาขาย นักเรียนบ้านใกล้จะนำสินค้ามาขาย แต่เช้า เลือกสถานที่ขายอย่างเปิดเผยใกล้สหกรณ์ของโรงเรียน เลือกขายเฉพาะนอกเวลา เรียนเท่านั้น ถ้าสินค้าขายช่วงพักกลางวันไม่หมด นักเรียนจะขายช่วงหลังเลิกเรียนโดยใช้ มนุษย์สัมพันธ์และมีความอดทนรับผิดชอบร่วมกัน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นักเรียนไม่มี อิสระทำโครงการสอน. ตั้งแต่เริ่มต้น ได้แก่ การรวมกลุ่ม (บนเงื่อนไขการป้องกันปัญหาเดิม และลดข้อจำกัดที่ครูเรียนรู้จากประสบการณ์เดิม) การกำหนดครูที่ปรึกษา ส่วนการนำความรู้ไป ปรับใช้นั้น นักเรียนมีครูที่ปรึกษาดูแลให้คำแนะนำอย่างใกล้ชิด และครูส่วนใหญ่ใช้ความสามารถ ตนคอยช่วยเหลือนักเรียนให้ทำหน้าที่ขายได้เท่านั้น สำหรับการใช้เวลาทำกิจกรรมนั้นไม่ เหมาะสม นักเรียนใช้เวลาทั้งใน-นอกเวลาเรียนเพื่อพยายามขายสินค้าให้หมดก่อนเวลาพัก กลางวัน โดยแอบขายระหว่างเวลาเรียน ระหว่างเปลี่ยนคาบเรียน เป็นต้น ส่งผลกระทบต่อ การเรียนในระบบโรงเรียน คือ นักเรียนขาดวินัยในชั้นเรียนแอบรับประทานขนมระหว่างเวลา เรียน และห้องเรียนสกปรก ส่งผลกระทบต่อลักษณะนิสัยการกินจุจิก ใช้จ่ายเงินน่วมเพียงกว่าปกติ

ตารางที่ ๑ องค์ประกอบด้านความร่วมมือของโรงเรียนการศึกษา ในการดำเนินโครงการ
อาชีพอิสระ

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามน้อยวิทยา	โรงเรียนพระมงคลวิทยา
1. ประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการ อาชีพอิสระของผู้บริหาร	มาก, หลากหลายและเป็น วิทยากรนิเทศการศึกษาอาชีพ ให้แก่สำนักงานคณะกรรมการ ศึกษาแห่งชาติ	น้อย, ไม่หลากหลาย
2. นโยบายชุมชนของโรงเรียน		
- นโยบายเข้าชุมชนของผู้บริหาร	เข้ากับคนทุกกลุ่ม ทุกระดับ	เลือกเข้าเฉพาะกับคนระดับ ผู้นำชุมชน
- นโยบายการให้ชุมชนมีโอกาส สนับสนุนการศึกษา	ให้ชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุน ดูแล แนะนำและถ่ายทอด ความรู้แก่นักเรียน	ให้ชุมชนมีส่วนร่วมสนับสนุน ทุนทรัพย์และแรงงานเป็น ส่วนใหญ่
3. นโยบายและขอบข่ายกิจกรรม โครงการสอ.		
3.1 นโยบายผู้บริหารต่อ โครงการสอ.	เน้นดำเนินโครงการภาค ปฏิบัติ	เน้นความถูกต้องตามระเบียบ ราชการ
3.2 ขอบข่ายการจัดกิจกรรม	ทั้งใน-นอกโรงเรียน	เฉพาะในโรงเรียน
4. การบริหารบุคลากรโครงการสอ.		
4.1 การเชิญศึกษานิเทศก์มี ส่วนร่วม ประมุขนิเทศก์คณะครู	มี	ไม่มี

ตารางที่ 9 (ต่อ)

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎเกล้าวิทยา
4.2 องค์ประกอบเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารครูที่ปรึกษาสร. - แนวทางดำเนินการระหว่างครู-นร. ในโครงการสร. - การพิจารณาผลงานโครงการสร. เป็นความดีความชอบ	ครูเป็นพี่เลี้ยง มี	ครูเป็นผู้เฝ้า ไม่มีถือว่าทำตามระเบียบ
4.3 -ขั้นตอนการบริหารโครงการจากครูใหญ่-นักเรียน -จำนวนครูวิชาชีวะ (คน)	ครูใหญ่มอบครูหัวหน้าโครงการดำเนินการกับนักเรียน (2 ชั้น) 5	ครูใหญ่มอบหมายเป็นขั้นตอนไปยังครูหัวหน้าโครงการ - คณะกรรมการดำเนินงาน -ครูที่ปรึกษา-นักเรียน (5 ชั้น) 1
4.4 - การใช้ชุมชนมีส่วนร่วมโครงการสร.	ใช้ผู้ปกครองนักเรียน, วิทยากรชาวบ้าน	ใช้ครูสังกัดกรมอาชีวฯ ในจังหวัด
5. การนิเทศติดตามผล		
5.1 วิธีนิเทศติดตามผล	นิเทศติดตามผลทั้งใน-นอกโรงเรียน แก่เฉพาะนักเรียนที่มาขอคำปรึกษาใช้นอกเวลาเรียนเท่านั้น	นิเทศติดตามผลเฉพาะในโรงเรียนและนอกเวลาเรียนติดตามผลอย่างใกล้ชิดสม่ำเสมอ
5.2 บทบาทครูในการนิเทศติดตาม	ครูหัวหน้าโครงการ คณะกรรมการดำเนินงาน วิทยากรชาวบ้าน	ครูทุกคน

ความร่วมมือของโรงเรียน องค์ประกอบที่นำมาเปรียบเทียบได้แก่ ประสบการณ์ โครงการหารายได้ของผู้บริหาร นโยบายเข้าชุมชนของโรงเรียน นโยบายและขอบข่ายกิจกรรม โครงการสอน. การดำเนินโครงการสอน. และการนิเทศติดตามผล องค์ประกอบเหล่านี้สามารถอธิบายความแตกต่างในการดำเนินโครงการสอน. ในแต่ละประเด็นได้ ดังนี้ (ดูตารางที่ 9 ประกอบ)

1. **ประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการอาชีพอิสระได้ของผู้บริหาร** ผลการวิจัยพบว่า ผู้บริหารโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา มีประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการอาชีพอิสระหลากหลาย ทั้งใน-นอกระบบโรงเรียน ผู้บริหารบริหารโครงการโดยยึดหลักให้โรงเรียนเป็นส่วนหนึ่งของชุมชนและชุมชนมีส่วนร่วมดูแลให้การศึกษา ผู้บริหารส่งเสริมและกระตุ้นครูให้พยายามบูรณาการจัดการศึกษาที่เป็นรูปธรรม มีการใช้สถานประกอบการ แหล่งวิทยากรท้องถิ่นและวิทยากรชาวบ้านโดยจัดระบบชั้นเรียน ระบบการเรียนเอื้อต่อนักเรียนในการรวมตัวกันปฏิบัติกิจกรรมวิชาชีพในชุมชนและหารายได้ระหว่างเรียน 1 วัน/สัปดาห์ ในโครงการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาชีพ (2528-2532) นอกจากนี้ผู้บริหารยังได้ทดลองหาประสบการณ์ ส่งเสริมโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียนที่สัมพันธ์กับการใช้ชุดการเรียนด้วยตนเอง โดยให้นักเรียนมีโอกาสเรียนและหาประสบการณ์อาชีพมีรายได้ระหว่างเรียนไปพร้อม ๆ กัน ซึ่งโรงเรียนมีกลุ่มนักเรียนโครงการหารายได้และรูปธรรมของกิจกรรมอาชีพให้เห็นอย่างต่อเนื่องในระดับหนึ่งตั้งแต่ปี 2533 ถึงปัจจุบัน ส่วนหนึ่งของการหาประสบการณ์บริหารส่งเสริมการศึกษาอาชีพหลากหลายนั้น เกิดจากผู้บริหารเป็นวิทยากรการศึกษาอาชีพของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ผู้บริหารมีโอกาสคมนาการศึกษา นักวิชาการ ได้แนวคิดจากประสบการณ์บุคคลหลายฝ่ายและออกนิเทศงานการศึกษาอาชีพแลกเปลี่ยนกับโรงเรียนต่าง ๆ อยู่เสมอ ส่วนผู้บริหารโรงเรียน **พระมงกุฎวิทยา** มีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมโครงการอาชีพอิสระน้อย ไม่หลากหลาย ประสบการณ์บริหารการศึกษาด้านอาชีพที่ผ่านมาเป็นการส่งเสริมการจัดประสบการณ์อาชีพในระบบโรงเรียนเป็นหลัก เช่น โครงการไร่นาสวนผสม (2530-2533) มีรูปธรรมกิจกรรมอาชีพเกิดจากการลงทุนของโรงเรียน การนำทรัพยากร ชุมชนและวิทยากรชาวบ้านเข้ามาสนับสนุนการศึกษาอาชีพในระบบโรงเรียน โครงการ **บริษัทมหาชนพระมงกุฎจำกัด** (2532-2533) เป็นการระดมทุนจากนักเรียนมาบริหารในรูปบริษัท คณะกรรมการครู-นักเรียน

ส่งเสริมกิจกรรมอาชีพในระบบโรงเรียน โครงการหารายได้ระหว่างเรียน (2533) เป็นการฝึกนักเรียนหาประสบการณ์อาชีพโดยรวมกลุ่มและลงทุนเป็นเจ้าของกิจการเอง ซึ่งกิจการส่วนใหญ่อาศัยตลาดในโรงเรียนเป็นหลัก

2. นโยบายชุมชนของโรงเรียน ในที่นี้พิจารณาจากนโยบายเข้าชุมชนของผู้บริหาร และนโยบายการให้ชุมชนมีโอกาสสนับสนุนการศึกษา จากข้อค้นพบสามารถอธิบายสรุปเปรียบเทียบดังนี้

- นโยบายเข้าชุมชนของผู้บริหาร ผู้บริหารโรงเรียนมะขามป้อมวิทยาเข้าชุมชนสร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนทุกระดับ เพราะผู้บริหารตระหนักดีว่า คนแต่ละระดับมีส่วนสนับสนุนการศึกษาในชุมชนได้แตกต่างกัน และในการเข้าชุมชนนั้น ผู้บริหารจะเข้าชุมชนทั้งโดยส่วนตัวและการนำคณะครูเข้าชุมชนสร้างความสัมพันธ์กับชุมชน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น ผู้บริหารเลือกเข้าชุมชนสร้างความสัมพันธ์กับเฉพาะผู้นำชุมชน ผู้นำระดับท้องถิ่น นักการเมืองและผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจในชุมชน โดยใช้เวลาวันหยุดเข้าชุมชนตามลำพัง ส่วนคณะครูนั้นผู้บริหารจะมอบหมายกิจกรรมให้ครูรับผิดชอบแบ่งงานกันเข้าชุมชนในระยะเวลาที่กำหนดและติดตามจากรายงานผลสรุปการดำเนินงาน

- นโยบายการให้ชุมชนมีโอกาสสนับสนุนการศึกษา โรงเรียนมะขามป้อมวิทยาเปิดโอกาสให้ชุมชนทุกระดับมีโอกาสสนับสนุนการศึกษา เช่น ระดับชาวบ้าน โรงเรียนขอความร่วมมือผู้ปกครองช่วยเหลือให้คำแนะนำถ่ายทอดความรู้ประสบการณ์วิชาชีพแก่นักเรียน ติดต่อเจ้าของไร่เอกชนเป็นแหล่งสาธิต แหล่งวิทยากรวิชาชีพในชุมชน ติดต่อขอความร่วมมือจากชาวบ้านที่มีเวลาว่างมาเป็นวิทยากรประจำของโรงเรียน ส่วนระดับผู้นำชุมชน ผู้มีฐานะทางเศรษฐกิจและผู้กว้างขวางในสังคม ผู้บริหารจะประสานงานในลักษณะการปรึกษา ขอความคิดเห็นขอคำแนะนำในการส่งเสริมกิจกรรมทางการศึกษาและอาชีพ นอกจากในรูปของการขอปรึกษาแล้วยังเป็นในรูปของการขอให้หน่วยงานให้นักเรียนทำ การให้ยืมเงินทุน การปลูกสร้างสถานที่ในชุมชน ให้เช่าประกอบการค้า การให้เช่าซื้อสัตว์เลี้ยง เป็นการวางแผนสนับสนุนอาชีพเมื่อนักเรียนสำเร็จการศึกษาแล้ว นอกจากนี้โรงเรียนยังประสานงานกิจกรรมสู่ชุมชนในรูปของการให้ เช่น ติดต่อมูลนิธิเอกชนจัดหน่วยแพทย์เคลื่อนที่เข้าชุมชนกับคณะครูให้บริการตรวจสุขภาพ รักษาโรคฟรี ประสานงานเจ้าหน้าที่ การไฟฟ้าแก่งคอย จัดนักเรียน-ครูวิชาชีพไฟฟ้า ทำกิจกรรมร่วมกัน

บริการตรวจซ่อมไฟฟ้าในชุมชนกลุ่มเป้าหมาย ประสานงานครูวิทยาลัยเกษตร เพชรบูรณ์มาสอน และหากิ่งพันธุ์ไม้ผลต่าง ๆ มาทดลองปลูกที่โรงเรียนและเขตพื้นที่บริการโรงเรียนสาขา นอก จากนี้ ภาคเรียนที่ 1/2534 โครงการโรงเรียนสู่ชุมชนของโรงเรียนมะขามป้อมวิทยามุ่ง ประชาสัมพันธ์ทำความเข้าใจกับชุมชนในการจัดการศึกษาและขอความร่วมมือชุมชนช่วยสนับสนุน ดูแล แนะนำและถ่ายทอดความรู้อาชีพอิสระแก่นักเรียนในชุมชน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา นั้น ผู้บริหารมุ่งให้ชุมชนมีโอกาสสนับสนุนกิจกรรมการเรียนการสอน เน้นในรูปการชักชวนให้ บริจาคทุนทรัพย์ หารายได้ซื้อวัสดุ ครุภัณฑ์ หาทุนการศึกษา ทุนหมุนเวียน โครงการอาหาร กลางวัน เป็นต้น ส่วนระดับชาวบ้าน จะเน้นการขอความร่วมมือ ขอแรงงานเป็นส่วนใหญ่โดย ผู้บริหารเลือกครูบางคนที่เข้าใจสภาพชุมชนให้ใช้วิจรณ์ญาณเลือกขอความช่วยเหลือตามชนิด ประเภท และขนาดของความช่วยเหลือที่คนในชุมชนแต่ละกลุ่ม จะสามารถช่วยเหลือโรงเรียน ได้แตกต่างกัน เช่น ขอแรงเกษตรกรตัวอย่างและชาวบ้านมาช่วยวางผังและปรับพื้นที่ไร่นาสวน ผสม ระดมแรงงานชาวบ้านช่วงว่างจากงานไร่นามาทำไร่ในแปลงสาธิต ระดมคนมีฝีมืองาน ดอกไม้และแม่บ้านช่วยออกแบบและตกแต่งขบวนการปลูกชาติในประเพณีตัดกบตรดอกไม้ ระดมแรง ชาวบ้านที่มีฝีมือทำเสาธงหินอ่อนของโรงเรียน ทำวัสดุครุภัณฑ์ห้องสมุด ห้องศูนย์วิชาการ ฯลฯ ในภาคเรียนที่ 1/2534 ผู้บริหารประสานงานนักการเมืองระดับท้องถิ่นให้ทุนการศึกษาแก่นัก เรียนและ เชิญเป็นบุคคลตัวอย่างผู้ประสบความสำเร็จการประกอบอาชีพอิสระ ให้แนวคิดการ ประกอบอาชีพอิสระแก่นักเรียนและผู้ปกครอง นอกจากนี้ ผู้บริหารยังได้ปรึกษาผู้นำระดับท้องถิ่น วางแผนประชาสัมพันธ์และขยายตลาดอาชีพอิสระของนักเรียนสู่ชุมชนในรูปการจัดตลาดนัดหมู่บ้าน หน้าโรงเรียน การบริหารงานชุมชน ผู้บริหารมักกล่าวเสมอว่า "การเข้าชุมชนต้องเข้าไป เป็นให้ได้ประโยชน์" จากการสังเกตของผู้วิจัย ผู้บริหารโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาคิดว่าการได้ ประโยชน์จากชุมชนจะได้จากผู้นำชุมชนเป็นหลัก และประโยชน์จะเป็นไปในรูปทุนทรัพย์และ แรงงาน

3. นโยบายและข้อบ่งชี้กิจกรรมโครงการสอน. องค์ประกอบส่วนนี้ได้แก่นโยบาย ผู้บริหารต่อโครงการสอน. และข้อบ่งชี้การจัดกิจกรรมสามารถอธิบายสรุปเปรียบเทียบดังนี้

3.1 นโยบายผู้บริหารต่อโครงการ สอน. สำหรับผู้บริหาร โรงเรียน มะขามป้อมวิทยาเน้นการดำเนินโครงการในภาคปฏิบัติ เพราะจากประสบการณ์บริหารและการสนับสนุน

สนุนกิจกรรมโรงเรียนที่ผ่านมาผู้บริหารถนัดที่จะเป็นนักคิดและส่งเสริมครูเป็นนักปฏิบัติ ครูส่วนใหญ่ยอมรับว่าโรงเรียนทำกิจกรรมสนองนโยบายกรมทงงาน/โครงการ แต่เนื่องจากมีงานใหม่อื่น ๆ ตามมาเป็นระลอก โครงการที่ได้ทำไปแล้วไม่ได้มีการบันทึกไว้เป็นหลักฐาน ผู้บริหารและครูส่วนใหญ่มีความเห็นตรงกันว่า เหตุที่การประเมินมาตรฐานของโรงเรียนที่ผ่านมาต่ำกว่าโรงเรียนอื่นในบางด้านทั้ง ๆ ที่โรงเรียนก็ทำเป็นเพราะไม่มีหลักฐาน ดังนั้นในภาคเรียนที่ 1/2534 ผู้บริหารจึงสนับสนุนครูทำทงงาน/โครงการ โดยให้เขียนโครงการและบันทึกภาพไว้เป็นเอกสารหลักฐาน ส่วนโรงเรียนพระมงคลวิทยา นั้น ผู้บริหารเน้นความถูกต้องตามระเบียบราชการ ดังนั้นการสร้างความรู้ความเข้าใจนโยบายแนวปฏิบัติโครงการอาชีพอิสระและการทำเอกสารจึงเน้นหลักฐานชัดเจน ให้ถูกต้องตามระเบียบราชการ ผู้บริหารยอมรับว่าหนักใจกับการบริหารเงิน 70,000 บาท และการรายงานผลการดำเนินโครงการแต่ละครั้งเกิดความเครียด ผู้บริหารมีความหวังว่า หลักทฤษฎีความรู้จะช่วยครู-นักเรียนทำโครงการอาชีพอิสระได้พัฒนาขึ้นอีกระดับหนึ่งดีกว่าประสบการณ์ส่งเสริมอาชีพที่ผ่านมาทำตามความเข้าใจเท่าที่ทำได้

3.2 ขอช่วยการจัดกิจกรรมโครงการสอร. ผู้บริหารโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ระบุในนโยบายโครงการอาชีพอิสระของโรงเรียนว่า "ส่งเสริมการทำกิจกรรมทั้งใน-นอกโรงเรียนเพราะตลาดในโรงเรียนมีข้อจำกัด" การที่ผู้บริหารสามารถกำหนดนโยบายโครงการอาชีพอิสระเปิดกว้างการทำกิจกรรมทั้งใน-นอกโรงเรียนนั้น นอกจากผู้บริหารมีความเข้าใจนโยบายเป้าหมายและแนวปฏิบัติของโครงการอาชีพอิสระชัดเจนแล้ว ผู้บริหารเป็นวิทยากรการศึกษาอาชีพ และมีประสบการณ์ส่งเสริมโครงการหารายได้หลากหลาย ผู้บริหารต้องการให้การสนับสนุนโครงการอาชีพอิสระสอดคล้องกับปรัชญาโรงเรียนที่ว่า "โรงเรียนคือบ้าน บ้านคือโรงเรียน" ส่วนโรงเรียนพระมงคลวิทยานั้น ผู้บริหารกำหนดนโยบายแต่เพียงว่า ภาคเรียนที่ 1/2534 เน้นการสร้างความรู้ความเข้าใจโครงการสอร.แก่ครู-นักเรียน ส่วนการดำเนินโครงการภาคปฏิบัติครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงานบริหารงานตามความเข้าใจและใช้ประสบการณ์เดิมโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียนมาบริหารโครงการอาชีพอิสระ ดังนั้น กิจกรรมส่วนใหญ่จึงเกิดขึ้นในระบบโรงเรียน

การศึกษาศึกษานิเทศก์มีส่วนร่วมประชุมนิเทศแก่คณะครู, ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูที่ปรึกษา
สอน. และการพิจารณาผลงานโครงการสอน. เป็นความดีความชอบ, ขั้นตอนการบริหาร
โครงการจากครูใหญ่-นักเรียน จำนวนครูวิชาชีวะ(คน) และการใช้ชุมชนมีส่วนร่วมโครงการสอน.

4.1 การศึกษาศึกษานิเทศก์มีส่วนร่วมประชุมนิเทศแก่คณะครู ที่โรงเรียนมะขามป้อม
วิทยา ผู้บริหารบรรจุนโยบายโครงการสอน. เป็นส่วนหนึ่งในวาระการประชุมครูประจำเดือน
ระหว่างรอวันประชุมครูหัวหน้าโครงการมีเวลาเตรียมเอกสารคู่มือโครงการสอน. ส่วนผู้บริหาร
ทำหน้าที่ประสานงานศึกษานิเทศก์จังหวัด ดังนั้นในวันประชุมครูประจำเดือน ผู้บริหารสามารถ
มอบนโยบายโครงการสอน. และแจกเอกสารคู่มือโครงการสอน. ให้ครูทำความเข้าใจด้วยตนเอง
ในเบื้องต้น ศึกษานิเทศก์จังหวัดได้มีส่วนร่วมนิเทศครูให้ทำความเข้าใจ บทบาทตนในการ
ส่งเสริมโครงการสอน. ในเบื้องต้น ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยานั้น ผู้บริหารไม่ได้ศึกษาศึกษา
นิเทศก์จังหวัด มามีส่วนร่วมประชุมนิเทศแก่คณะครู แต่ผู้บริหารบรรจุวาระการชี้แจงนโยบาย
โครงการสอน. เป็นส่วนหนึ่งของวาระการประชุมที่ต้องแจ้งครูรับนโยบายราชการ เร่งด่วนแล้ว
ดำเนินการชี้แจงด้วยตนเอง

1.4.2 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้บริหารกับครูที่ปรึกษาโครงการสอน. แนวทาง
ดำเนินการระหว่างครู-นักเรียนในโครงการสอน. และการพิจารณาผลงานโครงการสอน. เป็น
ความดีความชอบ

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับครูที่ปรึกษาโครงการสอน.
มากกว่าโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา เพราะหลังจากครูรับนโยบายโครงการสอน. แล้ว มีครูที่
ปรึกษาสับสนุนโครงการ 2 ประเภท คือ ครูสับสนุนโครงการตามนโยบายและครูอาสาสมัคร
สับสนุนโครงการ ครูสับสนุนโครงการตามนโยบายประกอบด้วยครูประจำชั้นและครูที่ปรึกษา
อย่างไม่เป็นทางการ เนื่องจากโรงเรียนยังไม่ได้ออกคำสั่งแต่งตั้งครูที่ปรึกษา ส่วนแนวทางดำ
เนินการระหว่างครู-นักเรียนในโครงการสอน. ครูส่วนหนึ่งทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงตามความเข้าใจ
เพราะครูรับการประชุมนิเทศจากครูใหญ่ ศึกษานิเทศก์และศึกษาเอกสารคู่มือโครงการสอน.
ตามความเข้าใจเบื้องต้นเท่านั้น ส่วนครูอาสาสมัครสับสนุนโครงการมี 2 คน และครูขอ
ดำเนินโครงการก่อนเตรียมความพร้อมนักเรียนทั่วไป เพราะครูมีโครงการอาชีพอยู่ในใจต้องการ
ทำหลายโครงการแต่ยังไม่มีโอกาสและจังหวะเหมาะ ครูมองเห็นช่องทางการทำโครงการ

ตามนโยบายโครงการสอร.ทันทีที่รับนโยบาย และมีกำลังใจสนับสนุนโครงการเป็นพิเศษเพราะผู้บริหารให้กำลังใจครูที่มีผลงานโครงการสอร. โดยจะนำมาเป็นส่วนหนึ่งในการพิจารณาความชอบและอนุญาตครูนำทรัพยากรวัสดุอุปกรณ์ในโรงเรียนที่มีไปใช้ได้เต็มที่ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้น ผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับครูที่ปรึกษาโครงการสอร. น้อยเพราะผู้บริหารยึดหลักการบริหาร "สำเร็จตามหลักราชการ" นโยบายการบริหารผู้บริหารจะกระจายงานให้ครูทุกคนมีส่วนรับผิดชอบทั้งงานราชการและงานจรเฉพาะกิจ ครูส่วนใหญ่จึงทำงานตามคำสั่งเฉพาะหน้าที่เท่านั้น ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่า "ผู้บริหารต้องทำงานเหนื่อยหลายเท่า เพราะได้งานไม่ได้คน" เช่น ผู้บริหารเสนอครูหาวิทยากรชาวบ้านมาเป็นที่ปรึกษากลุ่มอาชีพอิสระที่เหลือหลังจากมอบครูรับเป็นที่ปรึกษาคนละ 1 กลุ่มตามนโยบายแล้ว ปรากฏว่าไม่มีครูสนใจหรือกระตือรือร้นทำตามคำแนะนำ ครูส่วนใหญ่คิดว่า กิจกรรมนี้ไม่ใช่งานในอาชีพหลักและการนำวิทยากรชาวบ้านมาช่วยเป็นการเพิ่มงาน เพิ่มภาระที่ครูต้องรับผิดชอบดูแล ส่วนความสัมพันธ์ระหว่างครูที่ปรึกษากับนักเรียนนั้น ครูส่วนใหญ่เป็นผู้นำนักเรียนในการดำเนินโครงการ ส่วนหนึ่งเกิดจากวิธีบริหารงานของผู้บริหาร เพราะผู้บริหารให้สัมภาษณ์ว่า "วิธีทำงานของผม ระบบงานของผมทำให้ครูเร่งรัดงานด้วยตัวเอง ครูผมจัดการงานได้ด้วยตนเอง" ดังนั้น ผู้บริหารจึงไม่เคยนำเรื่องพิจารณาความชอบมาเป็นขวัญกำลังใจครูเป็นพิเศษในการทำงานเลยและครูเรียนรู้ที่จะสนองนโยบายเพื่อให้ได้งานในระดับหนึ่ง ๆ ตามขั้นตอนโครงการสอร.

4.3 ขั้นตอนการบริหารโครงการจากครูใหญ่-นักเรียน จำนวนครูวิชาชีพที่โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ผู้บริหารทำหน้าที่มอบนโยบายแบบเบ็ดเสร็จและมอบครูเป็นเจ้าของโครงการชัดเจน คือ แต่งตั้งครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงานแล้วผู้บริหารนี้เทศคณะทำงานทำความเข้าใจบทบาทหน้าที่และมอบหมายงานรับผิดชอบร่วมกัน ดังนั้นครูหัวหน้าโครงการ คณะกรรมการดำเนินงานจึงทำหน้าที่เตรียมความพร้อมนักเรียนโดยตรง (2 ชั้น) คณะทำงานเป็นเจ้าของโครงการสามารถสนองนโยบายชัดเจน เพราะครูในคณะทำงานส่วนใหญ่เป็นครูวิชาชีพ (5 คน) มีประสบการณ์นี้เทศงานวิชาชีพในชุมชน ส่งเสริมโครงการหารายได้ระหว่างเรียน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้น ผู้บริหารไม่ได้ทำหน้าที่เพียงการมอบนโยบายโครงการสอร. เท่านั้น ยังทำหน้าที่บริหารและติดตามการเตรียมความพร้อมนักเรียนอย่างเป็นระบบขั้นตอน ดังนั้นการบริหารโครงการสอร. จากผู้บริหาร-นักเรียนมี

พร้อมนักเรียนอย่างเป็นระบบขั้นตอน ดังนั้นการบริหารโครงการสอน. จากผู้บริหาร-นักเรียนมี 5 ชั้นคือ ผู้บริหาร-ครูหัวหน้าโครงการ-คณะกรรมการดำเนินงาน-ครูที่ปรึกษา-นักเรียน เหตุผลที่ผู้บริหารต้องมีส่วนร่วมบริหารโครงการเพราะโรงเรียนมีครูวิชาชีพระียงคนเดียวซึ่งเป็นครูหัวหน้าโครงการ ดังนั้นครูหัวหน้าโครงการจึงทำหน้าที่เป็นตัวกลางถ่ายทอดคำสั่งนโยบายผู้บริหารแก่คณะกรรมการดำเนินงานและรายงานผลการดำเนินงานแต่ละขั้นตอนเท่านั้น และคณะทำงานเป็นครูวิชาการทั้งหมด

4.4 การให้ชุมชนมีส่วนร่วมโครงการสอน.

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ใช้ชุมชนมีส่วนร่วมโครงการสอน. มาก เพราะนโยบายโครงการสอน. เปิดกว้างให้เกิดกิจกรรมสอน. ทั้งใน-นอกโรงเรียน นอกจากนี้ การเตรียมความพร้อมนักเรียน เช่นการรวมกลุ่มสำรวจข้อมูลก่อนตัดสินใจอาชีพ การคิดกิจกรรมอาชีพ ทุกขั้นตอนดังกล่าวโรงเรียนแนะนำนักเรียนนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วม และกิจกรรมอาชีพส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชุมชน นโยบายและวิธีเตรียมความพร้อมนักเรียนทำให้สามารถใช้ชุมชนมีส่วนร่วมตามธรรมชาติ นอกจากนี้โครงการโรงเรียนสู่ชุมชนภาคเรียนที่ 1/2534 ทำให้โรงเรียนสามารถขอความร่วมมือชุมชนสนับสนุนโครงการสอน. ได้ระดับหนึ่ง และวิทยากรชาวบ้านที่มาช่วยสอนวิชาชีพในโรงเรียน 2 วัน/สัปดาห์ มีส่วนให้คำปรึกษาแก่นักเรียนในโครงการสอน. เช่นกัน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้นกิจกรรมโครงการอาชีพอิสระส่วนใหญ่เกิดขึ้นในโรงเรียน การใช้ชุมชนมีส่วนร่วมโครงการสอน. จึงเป็นลักษณะการร่วมกิจกรรมเฉพาะกิจที่โรงเรียนต้องการนำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเช่น เชิญบุคคลตัวอย่างมาให้แนวคิดเกี่ยวกับอาชีพอิสระ เชิญผู้ปกครองมาชมนิทรรศการความรู้เกี่ยวกับโครงการสอน. การใช้ครูสังกัดกรมอาชีวศึกษาในจังหวัด (วิทยาลัยการอาชีพสระบุรี) เป็นครูที่ปรึกษากลุ่มอาชีพอิสระที่เหลือ เป็นต้น

5. การนิเทศติดตามผล ได้แก่ วิธีนิเทศติดตามผลและบทบาทครูในการนิเทศติดตาม

5.1 วิธีนิเทศติดตามผล ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่ของ โรงเรียนมะขามป้อมวิทยาลัย ไม่ได้มีนิเทศติดตามผลอย่างเป็นทางการ มีนักเรียนบางกลุ่มมาปรึกษาปัญหาเกี่ยวกับครูที่ปรึกษา ครูเกษตร วิทยากรชาวบ้านอย่างไม่เป็นทางการ และบุคคลดังกล่าวใช้นอกเวลาเรียนนิเทศติดตาม

ในชุมชน ครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงาน จะใช้นอกเวลาเรียนในการนี้ติดตามผลด้านการทำเอกสารหลักฐาน การเขียนโครงการเท่านั้น ครูที่ปรึกษาบางคนใช้เวลาคาบโฮมรูมนิเทศติดตามอย่างไม่เป็นทางการ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น ครูทุกคนใช้คาบหารายได้ซึ่งโรงเรียนจัดไว้ในตารางเรียน 1 คาบ/สัปดาห์ เป็นคาบการนิเทศติดตามนักเรียนอย่างเป็นทางการและใช้นอกเวลาเรียนนิเทศติดตามนักเรียนเป็นครั้งคราว

5.2 บทบาทครูในการนิเทศติดตาม ครูโรงเรียนมะขามป้อมวิทยาลัยบางคนโดยเฉพาะครูเกษตรใช้นอกเวลาเรียนนิเทศติดตามการทำกิจกรรมนักเรียนในชุมชนเฉพาะบางกลุ่มที่นักเรียนมาปรึกษาปัญหาขอคำแนะนำให้ช่วยเหลือโดยเฉพาะกลุ่มอาชีพอิสระเลี้ยงสัตว์ปีก ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย ครูมีบทบาทสำคัญในการนิเทศติดตามกระตุ้น ช่วยเหลือและแก้ปัญหาดูแลนักเรียนอย่างใกล้ชิด ส่งเสริมนักเรียนให้ปรับกิจกรรมอาชีพมาสู่อาชีพค้าขาย และสนับสนุนนักเรียนให้สามารถทำหน้าที่ขายได้เท่านั้น

ตารางที่ 10 องค์ประกอบด้านความพร้อมของครูในโรงเรียนกรณีศึกษาในการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยาลัย	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
1. ความพร้อมและลักษณะการทำงาน		
ของครูหัวหน้าโครงการ		
1.1 ประสิทธิภาพจัดการศึกษา	มี	ไม่มี
อาชีพในชุมชน		
-ผลงานรูปธรรมกิจกรรม	มี	ไม่มี
อาชีพในระบบโรงเรียน		

ตารางที่ 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงคลวิทยา
<p>1.2 ความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการสอน.</p> <p>-ลักษณะการทำงานของครู หัวหน้าโครงการ</p>	<p>ชัดเจน-เป็นผู้บริหาร โครงการได้</p> <p>เป็นหัวหน้าสามารถบริหาร งานให้คณะกรรมการดำเนิน งานมีส่วนร่วมในระดับหนึ่ง</p>	<p>ไม่ชัดเจน- ให้คำปรึกษา คณะกรรมการไม่ได้ คณะกรรมการ ดำเนินงานต้องทำความเข้าใจ จากเอกสารและตีความตาม ความเข้าใจของตนเอง</p> <p>เป็นสื่อรับนโยบายมอบให้คณะ กรรมการดำเนินงานเป็นผู้บริหาร งานอีกทอดหนึ่ง</p>
<p>2. ความเข้าใจของครูในโรงเรียนต่อ โครงการอาชีพ</p>		
<p>2.1 ความเข้าใจจุดเน้นบริหาร การศึกษาของโรงเรียน</p>	<p>ชัดเจน-เน้นส่งเสริมอาชีพ</p>	<p>ไม่ชัดเจน-เน้นทุกด้าน</p>
<p>2.2 ทิศนคติครูด้านการส่งเสริม โครงการสอน.</p> <p>- ความเข้าใจของครูต่อ เป้าหมายโครงการสอน.</p>	<p>เป็นหน้าที่ครูวิชาชีพระโดยตรง</p> <p>ให้นักเรียนได้ประสบการณ์ ด้านอาชีพและแก้ปัญหาด้วย ตนเอง</p>	<p>เป็นภาระแต่ก็มีหน้าที่ ต้องสนองนโยบาย</p> <p>ให้นักเรียนได้ประสบการณ์ ในการหารายได้</p>
<p>3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับวิทยากร ชาวบ้าน</p> <p>- ความสัมพันธ์กับวิทยากรชาวบ้าน ที่มาส่งเสริมการศึกษาอาชีพ</p>	<p>มี</p>	<p>ไม่มี</p>

ตารางที่ 10 (ต่อ)

องค์ประกอบ	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
- ทศนคติครูด้านการให้คนกลุ่มอื่น ให้การศึกษา	เห็นด้วย-แต่ต้องปรับวิธีสอน	ไม่เห็นด้วย
4. สถานภาพครู		
4.1 สถานภาพส่วนตัว		
-ความแตกต่างด้านอายุ	มีน้อย	มีมาก
-สภาพความเป็นอยู่	ส่วนใหญ่พักอยู่ในโรงเรียน	ส่วนใหญ่พักอยู่เขตอำเภอ ใกล้เคียง
4.2 สถานภาพการทำงาน/ เทคนิควิธีสอน		
-ประสบการณ์ทำงาน	น้อย-ส่วนใหญ่เป็นครูบรรจุใหม่	มาก-ส่วนใหญ่เป็นครูย้ายมา จากโรงเรียนอื่น
-การเริ่มใช้ชุดการเรียน กับนักเรียน	ปี 2530	ปี 2534
-เทคนิค/วิธีสอน	ใช้ห้องสมุดเป็นหลัก	ใช้ครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้

องค์ประกอบด้านความพร้อมของครู พิจารณาที่ความพร้อมและลักษณะการทำงาน
ของครูหัวหน้าโครงการ ความเข้าใจของครูในโรงเรียนต่อโครงการอาชีพ ความสัมพันธ์
ระหว่างครูกับวิทยากรชาวบ้าน และสถานภาพครู สามารถอธิบายเปรียบเทียบโรงเรียนกรณี
ศึกษาแต่ละประเด็นดังนี้

1 ความพร้อมและลักษณะการทำงานของครูหัวหน้าโครงการ ประกอบด้วย ประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพในชุมชน ผลงานรูปธรรมกิจกรรมอาชีพในระบบโรงเรียน ความเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมายโครงการสอน. และลักษณะการทำงานของครูหัวหน้าโครงการ

1.1 ประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพในชุมชนและผลงานรูปธรรม
กิจกรรมอาชีพในระบบโรงเรียน ที่โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ครูหัวหน้าโครงการมีความพร้อมมากกว่า เพราะมีประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพ และนิเทศงานวิชาชีพนักเรียนทั้งใน-นอกระบบโรงเรียนมีประสบการณ์สอนและการทำงานร่วมกับวิทยากรชาวบ้าน ครูวิชาชีพวิทยาลัยเกษตรเพชรบูรณ์ นอกจากนี้ยังประสานงานชุมชน เอกชนภายนอกและหน่วยราชการมาสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาอาชีพให้โรงเรียนเป็นศูนย์วิชาการวิชาชีพของชุมชน เช่น ศูนย์การศึกษาออกโรงเรียนจังหวัดสระบุรี มูลเอกชน บริษัทในเครือปูนซีเมนต์ ปี 2533-2534 เป็นครูที่ปรึกษากลุ่มหารายได้เกษตร ประสานงานสามัญศึกษาจังหวัดชอิมเงินสนับสนุนโครงการสอน. และผลงานรูปธรรมกิจกรรมอาชีพในระบบโรงเรียน ได้แก่ การเลี้ยงปลาในบ่อกระเบื้องโค้ง เป็นต้น

ส่วน โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น ครูหัวหน้าโครงการไม่เคยมีประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพและนิเทศงานวิชาชีพนักเรียนในชุมชน แต่มีประสบการณ์จัดการศึกษาอาชีพในระบบโรงเรียน เช่น โครงการไร่เนาสวนผสม โครงการบริษัทมหาชนและโครงการหารายได้ ครูหัวหน้าโครงการเคยไปศึกษาวิธี เชื้อเชื้อเห็ด และการเลี้ยงไก่เกษตรกรทากับเกษตรกรตัวอย่างในชุมชน เคยนำนักเรียนฝึกงานจักสานกับชาวบ้านเพื่อเตรียมส่งนักเรียนไปประกวดงานฝีมือระดับจังหวัด ซึ่งกิจกรรมต่าง ๆ ดังกล่าวไม่จัดเป็นประสบการณ์ของครูหัวหน้าโครงการในการจัดการศึกษาอาชีพในชุมชนแต่เป็นการเตรียมงานเฉพาะกิจเท่านั้น ครูส่วนใหญ่มีความเห็นว่าครูหัวหน้าโครงการไม่ใส่ใจในงานซึ่งเป็นอาชีพของตนเองเท่าที่ควรเพราะโรงเรียนมีเรือนเพาะชำอยู่ในสภาพดีแต่ถูกปล่อยให้รกร้าง ดังนั้นครูหัวหน้าโครงการจึงไม่มีรูปธรรมกิจกรรมวิชาชีพในระบบโรงเรียนให้เห็น

1.2 ความเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการสอน. และลักษณะการทำงาน ของครูหัวหน้าโครงการ

ในโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา เมื่อผู้บริหารมอบนโยบาย

โครงการสอน. ให้ครูหัวหน้าโครงการรับผิดชอบบริหารโครงการสอน. ครูหัวหน้าโครงการมีประสบการณ์พร้อมในการทำความเข้าใจนโยบายการปฏิบัติในระดับหนึ่งเพราะนอกจากเข้ารับการอบรมความรู้เชิงปฏิบัติการจากหน่วยศึกษานิเทศก์กรมแล้ว ครูหัวหน้าโครงการยังได้ทำความเข้าใจเอกสาร คู่มือการบริหาร คู่มือครูที่ปรึกษาและคู่มือนักเรียนด้วยตนเอง แล้ววางแผนบริหารการผลิตเอกสาร การใช้เอกสารคู่มือโครงการสอน. ของโรงเรียน ครูหัวหน้าโครงการจึงเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการสอน. ชัดเจน และวางแผนบริหารโครงการเตรียมความพร้อมนักเรียนสนองนโยบายโรงเรียนและปรัชญาของโครงการได้ชัดเจนในระดับหนึ่ง กล่าวคือหลังจากนักเรียนรับนโยบายแนวปฏิบัติพร้อม ๆ กันแล้ว นักเรียนดำเนินการขั้นตอนต่าง ๆ ไม่พร้อมกัน ได้แก่ การรวมกลุ่ม การคิดกิจกรรมอาชีพ การกำหนดครูที่ปรึกษา การเขียนโครงการ และการดำเนินการภาคปฏิบัติ ครูหัวหน้าโครงการให้เหตุผลเกี่ยวกับปรากฏการณ์ดังกล่าวที่เกิดขึ้นว่า "นักเรียนแต่ละคน แต่ละกลุ่มมีข้อจำกัด มีความพร้อมที่แตกต่างกัน ผมไม่ต้องการส่งเสริมทุกโครงการทำที่เดียวพร้อมกันแล้วเลิก เหมือนกับไฟไหม้ฟาง ผมต้องการให้เป็นธรรมชาติที่สุด ใครฟอร์มก่อนทำก่อน ผมไม่บังคับว่าต้องทำเมื่อไหร่ เพราะมอบนโยบายแนวปฏิบัติไปแล้ว" และครูหัวหน้าโครงการยังกล่าวเสริมในข้อสังเกตโครงการที่เกิดขึ้นอีกว่า "โครงการที่เด็กส่งมาส่วนใหญ่เป็นโครงการเกี่ยวกับการเกษตรเพราะเด็กอยู่ใกล้สิ่งไหนก็คิดจะทำอาชีพนั้น ๆ" จะเห็นได้ว่าครูหัวหน้าโครงการ เป็นผู้นำดำเนินโครงการแต่ละขั้นตอนด้วยความมั่นใจ ส่วนการทำงานร่วมกับคณะกรรมการดำเนินงานนั้นครูหัวหน้าโครงการสามารถบริหารงานให้คณะกรรมการดำเนินงานมีส่วนร่วมเป็นผู้คอยช่วยเหลือและทำงานตามที่ครูหัวหน้าโครงการมอบหมายชัดเจนในระดับหนึ่ง เช่น ช่วยเหลือแบ่งงานกันผลิตเอกสารคู่มือโครงการสอน. และแบบฟอร์มต่าง ๆ ช่วยรวบรวมเอกสารโครงการสอน. จากนักเรียน ช่วยให้คำแนะนำนักเรียน ช่วยพิจารณาโครงการ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น ครูหัวหน้าโครงการเข้าใจวัตถุประสงค์เป้าหมายโครงการสอน. ไม่ชัดเจน โดยเข้าใจว่า เป้าหมายการส่งเสริมโครงการสอน. คือให้นักเรียนรู้จักกระบวนการหารายได้ นอกจากนี้ในทางปฏิบัติครูหัวหน้าโครงการยังเสนอแนะครูในที่ประชุม

เกี่ยวกับการปฏิบัติสับสนุนโครงการว่า "ให้ลดกระบวนการขั้นตอนการผลิต ตัดความยุ่งยาก การผลิตบางกระบวนการออกและเสนอครูให้เปลี่ยนแนวคิดเด็กบางโครงการที่เสนอโครงการ แล้วทำไม่ได้ ให้เปลี่ยนมาทำในสิ่งที่ครูถนัดหรือสามารถหาวิทยากรได้" ความไม่ชัดเจนในการ ทำความเข้าใจโครงการสอน. ยังเกิดจากครูหัวหน้าโครงการไม่ได้ศึกษาเอกสารคู่มือการบริหาร คู่มือครูที่ปรึกษาและคู่มือนักเรียนด้วยตนเอง เพื่อทำเป็นคู่มือโครงการสอน. ของ โรงเรียน การจัดนิทรรศการสอน. และการผลิตคู่มือโครงการสอน. เลียนแบบต้นฉบับ โรงเรียน ออกคำสั่งแต่งตั้งคณะทำงานเฉพาะกิจโดยครูหัวหน้าโครงการไม่ได้มีส่วนร่วมเตรียมงานดังกล่าว ครูหัวหน้าโครงการให้เหตุผลการผลิตคู่มือโครงการสอน. เลียนแบบต้นฉบับว่า "เพื่อป้องกันการ ตีความผิดเพี้ยนการเข้าใจผิดจึงผลิตเอกสาร เลียนแบบต้นฉบับ" ครูหัวหน้าโครงการแม้จะเข้า ประชุมสัมมนารับนโยบายจากคณะศึกษานิเทศก์แล้วก็ตามแต่ก็ให้คำปรึกษาตอบคำถามข้อสงสัยเป็น ที่ฟังของคณะกรรมการดำเนินงานและครูที่ปรึกษาได้ไม่ชัดเจน ครูที่ปรึกษาและนักเรียนส่วนใหญ่ จึงปรึกษาข้อสงสัยกับครูเลขานุการของโครงการสอน. ที่ผ่านมาครูเลขานุการของโครงการฯ มีประสบการณ์และผลงานการศึกษาอาชีพเป็นที่น่าเชื่อถือของครูและนักเรียนทั่วไปในระดับหนึ่ง อีกทั้งยังเป็นหัวหน้าผลิตเอกสารคู่มือโครงการสอน. ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่จึงปรึกษาข้อสงสัยกับ ครูเลขานุการของโครงการฯ ดังนั้นครูเลขานุการของโครงการจึงจำเป็นต้องศึกษาและทำ ความเข้าใจคู่มือโครงการสอน. ด้วยตนเอง เพื่อตอบคำถามข้อสงสัย และเพื่อป้องกันการให้คำ แนะนำผิดพลาด บางครั้งจะนำคู่มือโครงการสอน. ไปปรึกษาครูธุรการโรงเรียนและปรับแบบลง บัญชีให้ง่ายในการปฏิบัติเพื่อเตรียมครูที่ปรึกษาและขยายผลแก่นักเรียนในทางปฏิบัติ ลักษณะการ ทำงานของครูหัวหน้าโครงการแม้จะให้คำปรึกษา แนะนำครูไม่ชัดเจนแต่ครูหัวหน้าโครงการก็ สามารถรับนโยบายจากผู้บริหารมอบให้คณะกรรมการดำเนินงานเป็นผู้บริหารงานอีกทอดหนึ่ง และสามารถรายงานผู้บริหารได้ในระดับหนึ่ง ครูส่วนหนึ่งตั้งข้อสังเกตเกี่ยวกับการทำงานของ ครูหัวหน้าโครงการว่า "ครูหัวหน้าโครงการทำงานไม่เป็นชิ้นเป็นอัน ไม่เคยทำงานสำเร็จ ด้วยตนเอง ทำงานอาศัยทีมมาโดยตลอด และครูใหญ่มีนโยบายให้ครูทุกคนมีส่วนร่วมทุกงานอยู่ แล้ว นอกจากนี้ครูหัวหน้าโครงการยังมี Power ไม่พอในการสร้างความเชื่อถือการทำงาน ทำ งานยังไม่มีระบบ ไม่ใส่ใจติดตามงานเป็นระยะ ๆ ทั้ง ๆ ที่ทำงานลักษณะนี้มาแล้ว 2 ปี ปีนี้ เป็นปีที่ 3 ทำงานซักเข้าไม่ก้าวหน้า" ผู้บริหารให้ทัศนะเกี่ยวกับครูหัวหน้าโครงการว่า "ครู

หัวหน้าโครงการเป็นครูวิชาชีพคนเดียวที่โรงเรียนมีอยู่ เป็นลูกน้องครูเก่าซึ่งมีผลงานการศึกษาอาชีพเคยทำงานร่วมกันมา ครูหัวหน้าโครงการมีความพร้อมหลายอย่าง มีความใฝ่ดี เสนองานดีแต่ทำแล้วมักติดปัญหาในบางอย่างยังไม่ชัดเจน กระบวนการทำงานราชการยังล่าช้า"

2. ความเข้าใจของครูในโรงเรียนต่อโครงการสอว. ประกอบด้วยความเข้าใจจุดเน้นบริหารการศึกษาของโรงเรียน ประเภทของครูที่เป็นคณะกรรมการดำเนินงาน โครงการสอว. ทศนคตครูด้านการส่งเสริมโครงการสอว. และความเข้าใจครูต่อเป้าหมายโครงการสอว. สามารถอธิบายเปรียบเทียบได้ดังนี้

2.1 ความเข้าใจจุดเน้นบริหารการศึกษาของโรงเรียน ครูโรงเรียน

มะขามป้อมวิทยา เข้าใจจุดเน้นการบริหารการศึกษาของโรงเรียนชัดเจนว่า ผู้บริหารเน้นส่งเสริมการศึกษาอาชีพเพราะผู้บริหารมีนโยบายส่งเสริมการศึกษาอาชีพอย่างต่อเนื่องหลากหลายรูปแบบตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนปี 2528 ถึงปัจจุบันผู้บริหารเป็นวิทยากรการศึกษาอาชีพ และโรงเรียนมีรูปธรรมกิจกรรมอาชีพกลุ่มนักเรียนโครงการหารายได้ให้เห็น ครูส่วนหนึ่งมีส่วนร่วมส่งเสริมการศึกษาอาชีพทางอ้อม ได้แก่ การซื้อหุ้นกิจการกลุ่มหารายได้เพื่อเป็นทุนสมทบของกิจการ การสอนนักเรียนกลุ่มหารายได้ให้ได้เรียนโดยใช้ชุดการเรียนด้วยตนเองและหาประสบการณ์อาชีพหารายได้ในระบบโรงเรียนไปพร้อม ๆ กัน นอกจากนี้นักเรียนส่วนใหญ่ยากจน ครอบครัวมีความจำเป็นและต้องการแรงงานนักเรียนส่วนหนึ่งช่วยเหลือครอบครัวในการประกอบอาชีพ นักเรียนบางคนหยุดโรงเรียนนานเป็นเดือน ๆ ช่วงฤดูกาลทำไร่ทำนา และนักเรียนส่วนใหญ่ไม่ศึกษาต่อเมื่อสำเร็จการศึกษามัธยมศึกษาตอนต้น ปรากฏการณ์ทางสังคมต่าง ๆ มีส่วนทำให้ครูเข้าใจจุดเน้นการบริหารการศึกษาของโรงเรียน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยานั้น ครูมีความเข้าใจจุดเน้นการบริหารการศึกษาของโรงเรียนไม่ชัดเจน ครูคนหนึ่งให้สัมภาษณ์ว่า "ผมเคยคุยกับครูใหญ่ว่ากิจกรรมอาชีพกับวิชาการเน้นด้านไหน? ครูใหญ่ให้ยึดจุดเน้นสิ่งละอันพันละน้อยของกรมให้ครอบคลุมหมด ผมว่ามากไป 2-3 อย่างก็พอ" กล่าวโดยสรุปโรงเรียนพระมงกุฎวิทยานับส่งเสริมการศึกษาทุกด้าน

2.2 ความเข้าใจของครูต่อเป้าหมายโครงการสอว. ได้แก่ ทศนคตครูด้านการส่งเสริมโครงการสอว. และความเข้าใจครูต่อเป้าหมายโครงการสอว. สามารถอธิบายสรุปเปรียบเทียบดังนี้

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ทัศนคติครูด้านการส่งเสริมโครงการสอน.

นั้นครูส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นหน้าที่ของครูวิชาชีพโดยตรง เพราะโรงเรียนมีครูวิชาชีพมากถึง 1 ใน 4 ของจำนวนครูทั้งหมดและครูที่ปรึกษาโครงการหารายได้ 3 กลุ่มส่วนใหญ่เป็นครูวิชาชีพ นอกจากนี้หลังการประชุมครูรับนโยบายโครงการสอน. ผู้บริหารมอบครูเตรียมตัวสนับสนุนโครงการและได้สั่งการให้ครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงานปฏิบัติหน้าที่เตรียมความพร้อมนักเรียน ดังนั้นครูส่วนใหญ่จึงมีความเห็นว่า เป็นหน้าที่ของครูวิชาชีพโดยตรง อย่างไรก็ตาม ครูส่วนหนึ่งก็มีความเข้าใจเป้าหมายโครงการสอน. ชัดเจนในระดับหนึ่งว่า เป้าหมายโครงการต้องการให้นักเรียนได้ประสบการณ์อาชีพและแก้ปัญหาด้วยตนเอง เพราะครูได้รับความรู้และทำความเข้าใจในระดับหนึ่งจากผู้บริหารที่เป็นวิทยากรการศึกษาอาชีพ ศึกษา นิเทศก์จังหวัดและคู่มือโครงการสอน. นอกจากนี้ครูยังเห็นรูปธรรมการส่งเสริมโครงการหารายได้ในระบบโรงเรียนทั้งที่ประสบความสำเร็จและมีปัญหา ครูมีปฏิสัมพันธ์ทางสังคมกับนักเรียนกลุ่มหารายได้เปรียบเทียบกับนักเรียนที่เรียนเพียงอย่างเดียว ครูเห็นพัฒนาการและเข้าใจนักเรียนกลุ่มหารายได้ที่เรียนและปฏิบัติกิจกรรมไปด้วยในระดับหนึ่ง

ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย ทัศนคติครูด้านการส่งเสริมโครงการสอน.

ครูส่วนใหญ่เห็นว่า เป็นภาระแต่ก็มีหน้าที่ต้องสนองนโยบาย เพราะโรงเรียนรับเงิน 70,000 บาทมาแล้ว ต้องทำโครงการสนองนโยบาย ครูยังมองเห็นอีกว่า การที่ครูส่วนหนึ่งไม่ยอมรับ เพราะคิดว่าเป็นครูวิชาสามัญไม่ใช่ครูวิชาชีพ การส่งเสริมกิจกรรมนี้ไม่ใช่งานในอาชีพหลักอีกทั้งนักเรียนไม่สนใจ ไม่กระตือรือร้น ทำให้เป็นภาระแก่ครูต้องคอยช่วยเหลือตลอดเวลาเพื่อให้นักเรียนได้ทำกิจกรรมบ้างจะได้มีข้อมูลไว้รายงานเมื่อมีการติดตามผล ส่วนความเข้าใจครูต่อ เป้าหมายโครงการสอน. นั้น ครูส่วนใหญ่เข้าใจว่า โครงการสอน.มีเป้าหมายให้นักเรียนได้ประสบการณ์หารายได้ ทั้งนี้มีสาเหตุเกิดจากครูหัวหน้าโครงการและคณะกรรมการดำเนินงานเข้าใจวัตถุประสงค์ เป้าหมายโครงการสอน.ไม่ชัดเจน ครูส่วนใหญ่ได้รับประสบการณ์ส่งเสริมโครงการหารายได้ก่อนรับนโยบายโครงการสอน. จึงทำให้เข้าใจแต่เพียงผิวเผินว่าโครงการทั้ง 2 นี้แตกต่างกันตรงที่โครงการสอน.มีการกำหนดกระบวนการขั้นตอนและการทำเอกสารหลักฐานเกิดขึ้นเท่านั้น

3. ความสัมพันธ์ระหว่างครูกับวิทยากรชาวบ้าน พิจารณาที่ความสัมพันธ์กับวิทยากรชาวบ้านที่มาส่งเสริมการศึกษาอาชีพ และทัศนคติครูด้านการให้คนกลุ่มอื่นให้การศึกษา

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ครูทุกคนมีความสัมพันธ์อันดีกับวิทยากรชาวบ้านที่มาส่งเสริมการศึกษาอาชีพ เพราะวิทยากรชาวบ้านมาช่วยงานโรงเรียนเป็นประจำ 2 วัน/สัปดาห์ ครูทุกคนให้เกียรติวิทยากรชาวบ้านเสมือนหนึ่งเป็นครูของโรงเรียน ครูทุกคนทักทายวิทยากรชาวบ้านด้วยความเคารพยกมือไหว้ทุกครั้ง ซึ่งแบบอย่างของครูมีส่วนทำให้นักเรียนให้ความเคารพวิทยากรชาวบ้านเช่นกัน วิทยากรชาวบ้าน นอกจากช่วยครูสอนวิชาชีวะเกษตรเป็นประจำแล้ว ยังเป็นวิทยากรสาธิตด้านอาหาร ช่วยประสานงานการจัดกิจกรรมนักเรียนในชุมชน ร่วมกิจกรรมกับคณะครูในโครงการโรงเรียนสู่ชุมชน ร่วมประชุมครูประจำเดือนเป็นต้น ส่วนทัศนคติครูด้านการให้คนกลุ่มอื่นให้การศึกษา นั้น ครูส่วนใหญ่ยอมรับในประสบการณ์ ความรู้ความสามารถของวิทยากรชาวบ้าน เพราะมีผลงานที่เรือนเพาะชำของโรงเรียนให้เห็นเด่นชัด แต่ครูส่วนใหญ่เห็นว่าวิทยากรชาวบ้านต้องปรับวิธีการสอนเพราะชุมชนไม่อยู่ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา นั้น ไม่มีวิทยากรชาวบ้านเข้ามาส่งเสริมการศึกษาอาชีพ ทัศนคติการให้คนกลุ่มอื่นให้การศึกษา นั้น ผู้บริหารเคยเสนอครูหาวิทยากรชาวบ้านมาเป็นที่ปรึกษากลุ่มสอ. เพื่อแก้ปัญหาการขาดแคลนครูที่ปรึกษา แต่ไม่เป็นผล ครูไม่สนใจเพราะครูส่วนหนึ่งคิดว่า ครูที่หาวิทยากรชาวบ้านมาต้องรับผิดชอบดูแลอำนวยความสะดวก เป็นภาระครูที่เพิ่มขึ้น ส่วนการส่งเสริมกิจกรรมโครงการสอ. ในชุมชน ครูมีความเห็นว่าเป็นไปไม่ได้เพราะเกรงจะเป็นภาระผู้ปกครองมากกว่านักเรียนจะทำเอง เนื่องจากกิจกรรมที่เกิดขึ้นในโรงเรียนอยู่ในสายตาครูครูยังต้องเคี่ยวเข็ญนักเรียนทำ ครูจึงไม่เห็นด้วยกับการให้คนกลุ่มอื่นทำหน้าที่ให้การศึกษา

4. สถานภาพครู แยกอธิบายสรุปเปรียบเทียบ 2 ประเด็นคือ สถานภาพส่วนตัว และสถานภาพการทำงาน

4.1 สถานภาพส่วนตัว ได้แก่ ความแตกต่างด้านอายุ และสถานภาพความเป็นอยู่

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ครูส่วนใหญ่อยู่ในวัยหนุ่มสาวเพิ่งสำเร็จการศึกษาและครูบางคนเพิ่งเริ่มชีวิตครอบครัว ดังนั้นครูจึงมีอายุใกล้เคียงกัน มีความสัมพันธ์ทางสังคมสนิทสนมใกล้ชิดเป็นเพื่อนรุ่นเดียวกันและส่วนใหญ่เป็นครูโสด ส่วนสถานภาพความเป็นอยู่

ของครูนั้น ครูวัยละ 70 ปีอาศัยอยู่ในโรงเรียน ครูส่วนใหญ่เป็นครูที่มีภูมิลำเนาอยู่ในจังหวัดอื่น ครูที่มีภูมิลำเนาในเขตจังหวัดใกล้เคียงจะกลับบ้านเป็นประจำทุก ๆ วันหยุดสุดสัปดาห์ กิจกรรมครูหลังเลิกเรียนส่วนใหญ่ครูจะใช้เวลาหลังเลิกเรียน ทำงานอื่นที่ไม่ใช่งานหน้าที่สอน เพราะโรงเรียนมัธยมประจำตำบลขนาดเล็ก ครูจำกัด ครูทุกคนเป็นหัวหน้างาน/โครงการ การที่ครูส่วนใหญ่อาศัยอยู่บ้านพักครูและมีความสัมพันธ์ทางสังคมใกล้เคียง ครูมีส่วนช่วยเหลืองานโรงเรียนอย่างไม่เป็นทางการ เช่น กิจกรรมการทำอาหารต้อนรับคณะศึกษาดูงาน ซึ่งเดือนหนึ่ง ๆ ประมาณ 2 คณะ ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยครูส่วนใหญ่แต่งงานแล้ว และครูมีอายุแตกต่างกันมาก มีความสัมพันธ์ทางสังคมแบบเป็นทางการครูให้ความสำคัญกับคำสั่งในการทำงานและทำกิจกรรมต่าง ๆ ตามหน้าที่เท่านั้น ครูส่วนใหญ่เดินทางมาทำงานแบบมาเช้าเย็นกลับ เพราะการคมนาคมค่อนข้างสะดวกและครูมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอใกล้เคียง ครูจึงกลับบ้านตรงเวลาเพราะต้องใช้เวลาเดินทางกลับบ้านและมีภาระครอบครัวต้องดูแล

4.2 สถานภาพการทำงาน/เทคนิควิธีสอน ได้แก่ ประสบการณ์ทำงาน การเริ่มใช้ชุดการเรียนกับนักเรียน เทคนิควิธีสอน

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ครูส่วนใหญ่เป็นครูบรรจุใหม่มีประสบการณ์ทำงานน้อย ประกอบกับโรงเรียนได้รับคัดเลือกเป็นโรงเรียนนำร่องโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาปี 2530 ดังนั้นผู้บริหารจึงสนับสนุนครูผลิต/ใช้/ปรับปรุงชุดการเรียนด้วยตนเอง ตลอดมา และกิจกรรมในชุดการเรียนมีส่วนทำให้นักเรียนต้องเข้าห้องสมุดศึกษาค้นคว้าและรับผิดชอบทำงานส่งครู ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย นั้น ครูส่วนใหญ่ย้ายกลับมาภูมิลำเนา มีประสบการณ์ทำงานมาในระดับหนึ่งแล้ว ครูยังคงใช้เทคนิควิธีสอนแบบเก่า คือ ครูเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้อะไรและโรงเรียนเพิ่งเข้าโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา ปีการศึกษา 2534 ครูส่วนใหญ่ยังขาดประสบการณ์และเทคนิคการทำชุดการเรียนด้วยตนเอง นอกจากนี้ห้องสมุดยังถูกใช้เป็นที่สอนหนังสือเป็นครั้งคราว

ตารางที่ 11 ผลการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ ในโรงเรียนกรณีศึกษา

รายละเอียด	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
1. ระดับโครงการอาชีพอิสระ		
- จำนวนกิจกรรมที่เกิดขึ้น (โครงการ)	87	28
- จำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่ม (คน)	3-5	2-17 คน
- ปรากฏการณ์อาชีพที่เกิดขึ้น	ทั้งใน-นอกโรงเรียน	ทำเฉพาะในโรงเรียน
- ลักษณะอาชีพ	หลากหลายทั้งเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูกและค้าขาย	ส่วนใหญ่ค้าขาย
- การบริหารเงินทุนของโครงการ	เงินไม่พอให้นักเรียนกู้	เงินมีเหลือมาก
- จำนวนโครงการที่ต้องการกู้เงิน	กว่า 50 โครงการ	เพียง 2 โครงการเท่านั้น
2. ระดับชุมชน		
- การใช้ทรัพยากรชุมชน	ชุมชนเป็นส่วนหนึ่งให้การ ศึกษา	- ชุมชนไม่มีส่วนร่วมให้ การศึกษา
3. ระดับนักเรียน		
- ผลตอบแทนในรูปตัวเงิน	มีทั้งได้กำไรและขาดทุน	ส่วนใหญ่ได้กำไรและเท่าทุน
- การได้รับประสบการณ์อาชีพอิสระ	ได้รับประสบการณ์อาชีพหลากหลาย ทั้งการเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูก และการค้า ขาย ทั้งใน-นอกโรงเรียน แต่ครอบคลุมเฉพาะนักเรียน ที่เข้าโครงการ	ได้รับประสบการณ์อาชีพ ค้าขายในโรงเรียนเพียง อย่างเดียว แต่ครอบคลุม นักเรียนทั้งโรงเรียน
- การใช้เวลาทำกิจกรรมอาชีพอิสระ	เหมาะสม ไม่มีผลกระทบต่อ การเรียนในระบบโรงเรียน	ไม่เหมาะสม มีผลกระทบต่อ การเรียนการสอนใน ระบบโรงเรียน

ตารางที่ 11 (ต่อ)

รายละเอียด	โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา	โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย
- แรงจูงใจหาประสบการณ์อาเซียน	<ul style="list-style-type: none"> - ทำตามเงื่อนไข "นักเรียนทุกคนที่ขอยกเว้นเงินบำรุงการศึกษาต้องมีรายได้อย่างน้อยคนละ 50 บาท/ปี - นักเรียนเห็นช่องทางอาเซียน ทำกิจกรรมใกล้เคียงประสบการณ์เดิมของนักเรียนในชุมชน - นักเรียนมีอิสระได้ใช้ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของตนเต็มที่ 	<ul style="list-style-type: none"> - สนองนโยบายโรงเรียนด้านการได้ทำกิจกรรมอาเซียนเท่านั้น - นักเรียนไม่เห็นช่องทางอาเซียน ทำกิจกรรมเฉพาะค้าขายในโรงเรียนเท่านั้น - นักเรียนไม่มีอิสระได้ใช้ประสบการณ์ ความรู้ ความสามารถของตนเต็มที่ เพราะทำกิจกรรมในโรงเรียนอยู่ในสายตาครูตลอดเวลา
- คุณลักษณะนักเรียนที่ได้รับ	มีความมั่นใจตนเอง มีความคิดริเริ่มแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และมีมนุษยสัมพันธ์กับคนทั่วไป	ขาดความมั่นใจตนเอง ขาดความคิดริเริ่ม ต้องอาศัยครูคอยช่วยเหลือ และมีมนุษยสัมพันธ์ เฉพาะในกลุ่มของตน

5. ผลการดำเนินโครงการอาชีพอิสระ

5.1 ระดับโครงการอาชีพอิสระ

- จำนวนกิจกรรม จำนวนสมาชิกและปรากฏการณ์อาชีพที่เกิดขึ้น และ ลักษณะอาชีพ นักเรียนโรงเรียนเมษามป้อมวิทยา เสนอโครงการอาชีพอิสระ 87 โครงการ แต่ละโครงการมีสมาชิก 3-5 คน การที่มีจำนวนโครงการเกิดขึ้นมากและแต่ละกลุ่มมีจำนวนสมาชิกน้อยนั้น สาเหตุเนื่องจากนโยบายโครงการอาชีพอิสระส่งเสริมนักเรียนบ้านใกล้รวมกลุ่มกัน และส่งเสริมนักเรียนชักชวนนักเรียนประมใกล้บ้าน ผู้ปกครอง คนในชุมชนร่วมกิจกรรม และวิธีบริหารโครงการของครูหัวหน้าโครงการที่ให้อิสระนักเรียนรวมกลุ่มกันตามธรรมชาติ ดังนั้นกิจกรรมอิสระส่วนใหญ่จึงเกิดจากความสนใจของนักเรียนที่สมัครใจรวมกลุ่มกันเอง ลักษณะกิจกรรมอาชีพใกล้ประสบการณ์เดิมของนักเรียนหลากหลายทั้งเลี้ยงสัตว์ เพาะปลูก ค้าขายและ กิจกรรมอาชีพเกิดขึ้น ทั้งใน-นอกโรงเรียน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา มีโครงการเกิดขึ้น 28 โครงการ แต่ละโครงการมีจำนวนสมาชิกแตกต่างกันมาก 2-17 คน สาเหตุเนื่องจากครูเรียนรู้สภาพปัญหาและข้อจำกัดของการส่งเสริมโครงการหารายได้ที่ผ่านมา ดังนั้น การส่งเสริมโครงการอาชีพอิสระครูจึงมีส่วนเกี่ยวข้องตั้งแต่เริ่มต้นการรวมกลุ่ม ครูยุบกิจกรรมซ้ำกับคล้ายกัน รวมอยู่กลุ่มเดียวกันเพื่อป้องกันปัญหา ลดข้อจำกัดที่กิจการส่วนใหญ่เป็นอาชีพค้าขาย ตลาดในโรงเรียนมีจำกัด และครูที่ปรึกษามีจำนวนจำกัด ส่งผลให้จำนวนโครงการอาชีพอิสระมีน้อย แต่จำนวนสมาชิกแต่ละกลุ่มมีค่อนข้างมาก และอาชีพส่วนใหญ่ทำเฉพาะในโรงเรียน

- การบริหารเงินทุนของโครงการอาชีพอิสระและจำนวนโครงการ อาชีพอิสระที่ต้องการกู้เงิน โรงเรียนเมษามป้อมวิทยา นักเรียนเสนอโครงการต้องการกู้เงิน กว่า 50 โครงการ ส่วนใหญ่เป็นโครงการเลี้ยงสัตว์ จำนวนโครงการที่ต้องการกู้เงินมีมาก ทำให้การบริหารเงินทุนโครงการอาชีพอิสระ 70,000 บาท ไม่เพียงพอความต้องการของนักเรียน ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา นั้น นักเรียนส่วนใหญ่ไม่ต้องการกู้เงินโครงการอาชีพอิสระ เนื่องจากครูที่ปรึกษาและนักเรียนดำเนินกิจกรรมตามประสบการณ์เดิมโครงการหารายได้ นักเรียนเป็นเจ้าของกิจการ และดำเนินกิจกรรมตามขนาดการลงทุนที่กิจการมีอยู่ ส่วนใหญ่เป็นโครงการค้าขาย และโรงเรียนเน้นโครงการที่ชัดเจนเท่านั้น มีสิทธิกู้เงิน ครูที่ปรึกษาส่วนใหญ่ต้องการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบการกู้เงิน ดังนั้นโครงการที่ต้องการกู้ยืมเงินจึงมีเพียง

2 โครงการเท่านั้น คือโครงการสัตว์เลี้ยงซึ่งครูที่ปรึกษาเป็นครูเกษตร ครูหัวหน้าโครงการ เป็นผู้กระตุ้นนักเรียนในรายวิชาเกษตรกรรมทำโครงการ ดังนั้นโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย จึงบริหารเงินโครงการอาชีพอิสระมีเงินเหลือมาก

5.2 ระดับชุมชน

การใช้ทรัพยากรชุมชน โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา ผู้บริหารยึดหลักสนับสนุนส่งเสริมการศึกษาในชุมชนตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนถึงปัจจุบัน คือ สนับสนุนครูใช้ทรัพยากรท้องถิ่น ใช้ชุมชนเป็นแหล่งวิทยาการ สถานประกอบการ นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ให้การศึกษา ดังปรัชญาของโรงเรียนที่ว่า "โรงเรียนคือบ้าน บ้านคือโรงเรียน" นโยบายโครงการอาชีพอิสระโรงเรียนต้องการให้ชุมชนทำหน้าที่เป็นพี่เลี้ยงช่วยดูแลสนับสนุนให้คำแนะนำนักเรียน ชุมชนบ้านบึงไม้ ตำบลชะอม เป็นตัวอย่างชุมชนที่ให้การสนับสนุนกิจกรรมโครงการอาชีพอิสระการผลิตด้านการเพาะปลูกและการเลี้ยงปลา ส่วนชุมชนอื่น ๆ ผู้ปกครองและเพื่อนบ้านมีบทบาทอย่างมากในการสนับสนุนกิจกรรมอาชีพ เช่น อาชีพอิสระค้าขาย ผู้ปกครองใช้ค่าปรึกษา ช่วยหาสินค้าผลผลิตในครัวเรือนและในท้องถิ่นมาให้ขาย เพื่อนบ้านช่วยผลิตขนมและฝากนักเรียนนำผลผลิตจากเรือกสวนที่บ้านมาขายให้ผลตอบแทนตามปริมาณขาย เป็นการช่วยลดข้อจำกัดนักเรียนและสนับสนุนโครงการอาชีพอิสระนักเรียนทางอ้อม เป็นต้น ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้นชุมชนไม่มีส่วนร่วมให้การศึกษา ทั้งนี้เนื่องจากกิจกรรมโครงการอาชีพอิสระส่วนใหญ่เป็นอาชีพค้าขายและดำเนินกิจกรรมเฉพาะในโรงเรียน ความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนที่ผ่านมามีข้อตกลงร่วมกันว่า คณะกรรมการศึกษา ซึ่งส่วนใหญ่เป็นผู้นำชุมชน ทำหน้าที่หาปัจจัยสนับสนุนโรงเรียนและโรงเรียนทำหน้าที่ให้การศึกษา ดังนั้นโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย จึงทำหน้าที่ให้การศึกษาตามลำพัง โดยยังมีได้นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมทำหน้าที่ให้การศึกษา

5.3 ระดับนักเรียน

- ผลตอบแทนในรูปตัวเงินและการได้รับประสบการณ์อาชีพอิสระ

โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา นักเรียนดำเนินโครงการอาชีพอิสระไม่พร้อมกันตามธรรมชาติของ

แต่ละลักษณะอาชีพ และความพร้อมของแต่ละกลุ่ม กลุ่มอาชีพอิสระค้าขายเป็นโครงการที่มีความพร้อมและเริ่มกิจการก่อนโครงการอื่น ๆ มีทั้งได้กำไร เท่าทุน และขาดทุน ซึ่งเป็นไปตามธรรมชาติของการหาประสบการณ์อาชีพอิสระ ส่วนโครงการเพาะปลูกและเลี้ยงสัตว์ เห็นผลการดำเนินกิจกรรมไม่ชัดเจน นอกจากนี้นักเรียนเริ่มกิจกรรมตามความพร้อมของแต่ละกลุ่มที่มีแตกต่างกันแล้ว กิจกรรมโครงการดังกล่าว ยังต้องดูแลเอาใจใส่ ใ้ระยะเวลาหนึ่งจึงจะเห็นผลผลิต อย่างไรก็ตามในเบื้องต้นผู้วิจัยพบว่า นักเรียนบางกลุ่มประสบปัญหาภัยธรรมชาติ โรคระบาด และนักเรียนแก้ปัญหาเฉพาะหน้า ปรับกิจกรรมตามประสบการณ์ตามความเข้าใจของนักเรียนเป็นหลัก ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัยนั้น นักเรียนส่วนใหญ่ดำเนินกิจกรรมอาชีพอิสระภายใต้การกระตุ้นดูแลสนับสนุนอย่างใกล้ชิดของครูที่ปรึกษา กิจกรรมส่วนใหญ่ได้กำไรโดยเฉลี่ยครั้งละ 7-10 บาท และบางกิจการเท่าทุน นักเรียนจะปรับวิธีการขาย ปริมาณสินค้า ลักษณะสินค้า และระยะเวลา เปลี่ยนแปลงตามความต้องการของลูกค้า ซึ่งตลาดในโรงเรียนมีข้อจำกัด

การใช้เวลาทำกิจกรรมอาชีพอิสระ นักเรียนโรงเรียนมะขามป้อมวิทยาใช้นอกเวลาเรียนในการวางแผนเตรียมการและดำเนินกิจกรรม ไม่มีผลกระทบต่อการเรียนในระบบโรงเรียน ทั้งนี้เพราะปกติการเดินทางมาเรียนหนังสือ นักเรียนมีโอกาสพบกันวันละ 2 เวลา (เช้า-เย็น) และระหว่างรอเพื่อนที่โดยสารรถประจำของหมู่บ้านกลับบ้านพร้อมกัน ทำให้นักเรียนมีเวลาว่างช่วงหลังเลิกเรียนค่อนข้างมาก นักเรียนสามารถปรึกษา วางแผน นัดหมาย การเตรียมการและนัดหมายการทำกิจกรรมได้ อีกทั้งกิจกรรมส่วนใหญ่เกิดขึ้นในชุมชน นักเรียนส่วนใหญ่ใช้เวลาช่วงก่อนเข้าเรียน พักกลางวัน และเวลาเย็นหลังโรงเรียนเลิก ส่วนนักเรียนบ้านไกลที่ต้องโดยสารรถประจำของหมู่บ้าน แม้รถจะมาถึงโรงเรียนใกล้เวลาเริ่มทำกิจกรรมหน้าเสาธง แต่นักเรียนก็สามารถขายสินค้าแก่เพื่อนในรถได้กลุ่มหนึ่งเช่นกัน ส่วนนักเรียนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย ใช้เวลาทั้งใน-นอกเวลาเรียนทำกิจกรรม นักเรียนใช้นอกเวลาเรียนทำกิจกรรมเฉพาะช่วงเช้าก่อนเข้าแถว และช่วงพักกลางวัน ส่วนในเวลาเรียน นักเรียนมีโอกาสพบครูที่ปรึกษาอย่างเป็นทางการในคาบหารายได้ 1 คาบ/สัปดาห์ และนักเรียนใช้เวลาระหว่างเรียน ระหว่างเปลี่ยนคาบเรียนช่วงครึ่งวันเวลาเช้า แอบซื้อ แอบขาย ทำให้นักเรียน

ขาดวินัยในตนเอง รับประทานขนมระหว่างเวลาเรียนและมีผลกระทบต่อการเรียนการสอนในระบบโรงเรียน

- แรงจูงใจการหาประสบการณ์อาชีพ นักเรียนโรงเรียนเมฆามบ้อมวิทยา มีแรงจูงใจหาประสบการณ์อาชีพอย่างต่อเนื่อง เนื่องจากนักเรียนต้องปฏิบัติตามเงื่อนไขของโรงเรียนที่ว่า "คนที่ขอยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา ต้องทำโครงการอาชีพอิสระทุกคน และต้องมีรายได้อย่างน้อยคนละ 50 บาท/ปี" ซึ่งโรงเรียนเมฆามบ้อมวิทยาเป็นโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษา มีนักเรียนกว่าร้อยละ 90 ที่ขอยกเว้นเงินบำรุงการศึกษา นอกจากนี้แรงจูงใจหาประสบการณ์อาชีพอย่างต่อเนื่องยังเกิดจากการคิดและดำเนินกิจกรรมอาชีพใกล้ประสบการณ์เดิมของนักเรียนในชุมชน ทำให้นักเรียนเห็นช่องทางอาชีพแก้ปัญหาก็ได้ มีครูที่ปรึกษา วิทยากร ชาวบ้าน ผู้ปกครองและคนในชุมชน ให้การสนับสนุนดูแลให้คำปรึกษาแนะนำ นอกจากนี้กลุ่มอาชีพอิสระค้าขาย ยังมีส่วนกระตุ้นนักเรียนกลุ่มเลี้ยงสัตว์ กลุ่มเพาะปลูกที่ประสบปัญหาจากภัยธรรมชาติ ได้ลองหาประสบการณ์จากอาชีพอื่น ๆ ดังนั้นนักเรียนโรงเรียนเมฆามบ้อมวิทยาที่เข้าโครงการอาชีพอิสระจึงได้รับประสบการณ์อาชีพหลากหลายทั้งการเลี้ยงสัตว์ การเพาะปลูกและการค้าขาย

ส่วนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา นักเรียนไม่มีแรงจูงใจหาประสบการณ์อาชีพอย่างต่อเนื่อง นักเรียนส่วนหนึ่งเรียนรู้ที่จะปรับตัวให้มีกลุ่มทำตามนโยบายเท่านั้น เนื่องจากประสบการณ์โครงการหารายได้ที่ผ่านมา กับโครงการอาชีพอิสระปัจจุบัน วิธีดำเนินกิจกรรมโครงการไม่แตกต่างกัน กล่าวคือ ยังเน้นสนับสนุนอาชีพค้าขายในระบบโรงเรียนบนเงื่อนไขและข้อจำกัดต่าง ๆ ทำให้บางกิจกรรมอาชีพไม่ได้เกิดจากความต้องการของนักเรียน บางกลุ่มสมาชิกไม่ได้รวมกลุ่มกันด้วยความสมัครใจ กิจกรรมอาชีพส่วนใหญ่เกิดขึ้นในโรงเรียนห่างไกลจากประสบการณ์เดิมของนักเรียนในชุมชน ทำให้นักเรียนไม่มีอิสระ ไม่สามารถใช้ประสบการณ์ความรู้ ความสามารถของตนเป็นหลัก นักเรียนส่วนใหญ่ทำกิจกรรมเป็นครั้งคราว ไม่กระตือรือร้นและอาศัยการกระตุ้นของครูที่ปรึกษาเป็นหลัก ดังนั้นโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา แม้โรงเรียนจะมีนโยบายโครงการอาชีพอิสระครอบคลุมบังคับนักเรียนทุกคน แต่นักเรียนก็ไม่ได้รับประสบการณ์อาชีพที่หลากหลาย

คุณลักษณะนักเรียนที่ได้รับ **นักเรียนโรงเรียนมะขามป้อมวิทยามีคุณลักษณะที่มีความ** มั่นใจตนเอง มีความคิดริเริ่ม แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ และมีมนุษยสัมพันธ์กับคนทั่วไป เพราะ นักเรียนทำกิจกรรมใกล้เคียงประสบการณ์เดิมของนักเรียนในชุมชน ทำให้นักเรียนมีความคุ้นเคย สามารถพึ่งตนเอง มองเห็นช่องทางอาชีพ และมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ นักเรียนมีโอกาสหา ประสบการณ์อาชีพอิสระอย่าง เป็นอิสระภายใต้ประสบการณ์ความรู้และการแก้ปัญหาของตน เป็นหลัก อีกทั้งการทำกิจกรรมอาชีพในชุมชนนักเรียนต้องอาศัยชุมชนช่วยเหลือเป็นแหล่งตลาด แหล่ง สนับสนุนให้คำปรึกษาแก้ปัญหา ทำให้นักเรียนได้ต่อสู้กับปัญหาอุปสรรคด้วยตนเอง รู้จักเลือกใช้ ทรัพยากรชุมชนแก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ นักเรียนมีความมั่นใจตนเองในระดับหนึ่ง ส่วนนักเรียน **โรงเรียนพระมงกุฎวิทยาลัย** มีคุณลักษณะขาดความมั่นใจตนเอง ขาดความคิดริเริ่มต้องอาศัยครู คอยช่วยเหลือและมีมนุษยสัมพันธ์เฉพาะในกลุ่มของตน เพราะนักเรียนหาประสบการณ์อาชีพ เฉพาะในโรงเรียนและทำกิจกรรมค้าขายเพียงอย่างเดียว กิจกรรมที่เกิดขึ้นห่างไกลจาก ประสบการณ์เดิมของนักเรียน การทำกิจกรรมเฉพาะในโรงเรียนต้องอยู่ในสายตาของครู ครู คอยกำกับดูแลใกล้ชิด นักเรียนขาดอิสระในการใช้ความรู้ความสามารถของตนอย่างเต็มที่ ทำให้การทำกิจกรรม การแก้ปัญหาต้องอาศัยคำแนะนำ การช่วยเหลือของครูเป็นหลัก นักเรียน ขาดความมั่นใจตนเอง ขาดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การแก้ปัญหาเฉพาะหน้าในประสบการณ์ อาชีพค้าขาย ทำให้นักเรียนเรียนรู้ที่จะหยุดขายเป็นระยะ ๆ ลดปริมาณขาย เปลี่ยนสินค้าขาย ซึ่งแต่ละกลุ่มแก้ปัญหาคล้าย ๆ กัน ทำให้นักเรียนดำเนินกิจการไม่ต่อเนื่อง อีกทั้งการหา ประสบการณ์อาชีพเฉพาะในโรงเรียน ทำให้นักเรียนมีมนุษยสัมพันธ์เฉพาะกลุ่ม มุ่งค้าขาย แลกเปลี่ยนสินค้ากับเฉพาะเพื่อนในกลุ่มของตน แอบขายสินค้าในห้องเรียน ระหว่างเวลาเรียน ทำให้ขาดความเป็นระเบียบ และเกิดนิสัยใช้จ่ายฟุ่มเฟือยกินจุจิกไม่เป็นเวลา

บทสรุป สามารถสรุปวิเคราะห์เปรียบเทียบโรงเรียนกรณีศึกษาเกี่ยวกับองค์ประกอบ แต่ละด้าน ดังนี้

1. ชุมชนเขตพื้นที่บริการของ โรงเรียนมะขามป้อมวิทยามีความพร้อมมากกว่าเพราะ ชุมชนมีแบบแผนอาชีพหลากหลายทั้งทำไร่ ทำนา ทำสวน มีหน่วยงานทั้งของราชการและเอกชน เข้ามาส่งเสริมอาชีพอีกทั้งคนในชุมชน มีทัศนคติที่ดีต่ออาชีพอิสระ มองเห็นแหล่งวิทยาการท้องถิ่น

ที่จะสามารถให้ความร่วมมือแก่โรงเรียนในการสนับสนุนการศึกษาอาชีพได้ และคาดหวังให้โรงเรียนเป็นแหล่งวิชาการทำหน้าที่ให้การศึกษา

2. นักเรียนโรงเรียนมะขามป้อมวิทยา มีความพร้อมมากกว่านักเรียนโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา เพราะนักเรียนได้รับการสนับสนุนจากโรงเรียนในการเตรียมข้อมูลก่อนตัดสินใจเลือกอาชีพที่สัมพันธ์กับประสบการณ์นักเรียนในท้องถิ่น กิจกรรมอาชีพหลากหลาย เกิดขึ้นทั้งใน-นอกโรงเรียน ผู้ปกครองและชุมชนมีส่วนร่วมในการให้คำปรึกษา ดูแล และสนับสนุนกิจกรรมนักเรียนในชุมชน ทำให้นักเรียนมีความคิดริเริ่ม นำทรัพยากรท้องถิ่นมาใช้ได้ ฝั่งตนเองได้มีมนุษยสัมพันธ์ แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ ใช้เวลาทำกิจกรรมได้เหมาะสมไม่มีผลกระทบต่อการเรียนในระบบโรงเรียน

3. โรงเรียนมะขามป้อมวิทยามีความพร้อมมากกว่าโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา เพราะผู้บริหารได้รับประสบการณ์เกี่ยวกับโครงการอาชีพอิสระหลากหลาย สร้างความสัมพันธ์กับคนในชุมชนทุกกลุ่มและโรงเรียนมีนโยบายให้ชุมชนมีโอกาสสนับสนุนการศึกษาอาชีพต่อเนื่อง ตั้งแต่เริ่มก่อตั้งโรงเรียนจนถึงปัจจุบัน อีกทั้งการเตรียมการโครงการอาชีพอิสระเน้นภาคปฏิบัติทั้งใน-นอกโรงเรียน มีครูวิชาชีพที่มีประสบการณ์ชุมชนหลายคน และผู้บริหารให้ขวัญกำลังใจแก่ครูทุกคนที่สนับสนุนโครงการอาชีพอิสระเป็นพิเศษ

4. ครูโรงเรียนมะขามป้อมวิทยามีความพร้อมมากกว่าครูโรงเรียนพระมงกุฎวิทยา โดยเฉพาะครูหัวหน้าโครงการนอกจากมีประสบการณ์สนับสนุนติดตามการศึกษาอาชีพในชุมชนแล้ว ยังมีผลงานการส่งเสริมกิจกรรมอาชีพในระบบโรงเรียนเห็นผลเป็นรูปธรรม มีประสบการณ์บริหารเงินกู้ที่ยืมจากสามัญศึกษาจังหวัดมาส่งเสริมโครงการหารายได้อย่างต่อเนื่องในปี 2533, 2534 ครูหัวหน้าโครงการเข้าใจวัตถุประสงค์และเป้าหมายโครงการอาชีพอิสระชัดเจน สามารถบริหารงานได้ด้วยตนเองในระดับหนึ่ง ส่วนครูอื่น ๆ นั้นแม้จะยังไม่มีโอกาสสนับสนุนกิจกรรมอาชีพอิสระอย่างเป็นทางการ แต่ครูก็เข้าใจจุดเน้นการบริหารการศึกษาของโรงเรียน มีทัศนคติที่ดีต่อการส่งเสริมวิชาชีพ โดยเป็นฝ่ายสนับสนุนครูวิชาชีพในการจัดกิจกรรม อีกทั้งครูยังมีมนุษยสัมพันธ์ที่ดีกับวิทยากรชาวบ้าน มีสถานภาพส่วนตัว สถานภาพการทำงาน เทคนิควิธีสอนที่สามารถสนับสนุนการจัดกิจกรรมการศึกษาอาชีพทางอ้อม

ดังนั้น โรงเรียนมะขามป้อมวิทยา จึงได้รับความสำเร็จในการจัดกิจกรรมโครงการ อาชีวนิสรณะมากกว่าโรงเรียนพระมงกุฎเกล้าวิทยา แยกพิจารณาได้ 3 ระดับ คือ

1. ระดับโครงการ มีกิจกรรมอาชีวนิสรณะเกิดขึ้น 87 โครงการ แต่ละกลุ่มกิจกรรมมีจำนวนนักเรียนเหมาะสม 3-5 คน ทำกิจกรรมอาชีวนิสรณะหลากหลายทั้งใน-นอกโรงเรียน โรงเรียนสามารถบริหารเงินทุนหมุนเวียนของโครงการได้ไม่เพียงพอความต้องการซึ่งมีกว่า 50 โครงการที่แสดงความจำนงค์กู้ยืมเงินดำเนินกิจการ
2. ระดับชุมชน โรงเรียนสามารถใช้ทรัพยากรชุมชนสนับสนุนกิจกรรม การศึกษา อาชีวนิสรณะได้เต็มที่ทั้งใน-นอกโรงเรียน ชุมชนทำหน้าที่เป็นแหล่งวิทยากร สถานประกอบการท้องถิ่น
3. ระดับนักเรียน นักเรียนได้รับประสบการณ์อาชีวนิสรณะหลากหลาย ทำกิจกรรมทั้งใน-นอกโรงเรียน มีมนุษยสัมพันธ์ มีแรงจูงใจหาประสบการณ์อาชีวนิสรณะอย่างต่อเนื่อง เพราะเห็นช่องทางอาชีวนิสรณะที่สัมพันธ์กับภูมิหลังประสบการณ์ของนักเรียน

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย